

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINIO PROCESO KATEDRA

RIMA ŠAKALIENĖ
Magistrantūros neakivaizdinių studijų Verslo teisės programa
Studijų knygelės nr. 073543

Procesinių terminų pabaiga ir atnaujinimas

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: lekt. Elena Kosaitė-Čypienė

Vilnius, 2009

TURINYS:

IVADAS	3
I. Procesiniai terminai: samprata, rūšys, reikšmė civiliniame procese	6
1.1. Procesinio termino samprata ir reikšmė.....	6
1.2. Procesinių terminų rūšys.....	9
1.3. Procesinių terminų skirtumai nuo kitų terminų.....	13
1.4. Operatyvumo principo ir procesinių terminų santykis.....	15
II. Procesinių terminų skaičiavimas ir pabaiga	18
2.1. Bendrosios procesinių terminų skaičiavimo taisyklės.....	18
2.2. Procesinių terminų eigos pabaiga.....	19
2.3. Procesinių terminų pažeidimo teisiniai padariniai.....	23
2.4. Pasirengimo teisminiam civilinių bylų nagrinėjimui terminai.....	25
2.5. Civilinės bylos išnagrinėjimo terminai.....	29
III. Procesinių terminų atnaujinimas	32
3.1. Procesinių terminų atnaujinimo tvarka.....	32
3.2. Procesinių terminų atnaujinimo sąlygos.....	36
IV. Naikinamieji terminai	46
IŠVADOS	49
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS	51
SANTRAUKA	54
SUMMARY	55

ĮVADAS

Temos aktualumas. Vienas iš civilinio proceso tikslų, išvardintų Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso¹ (toliau- CPK) 2 straipsnyje - kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių. Operatyvus bylos išnagrinėjimas vadovaujantis proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principu padeda įgyvendinti šį civilinio proceso tikslą. Teismas privalo imtis visų įstatymo nustatytų priemonių, kad būtų užkirstas kelias vilkinti procesą, ir siekti, kad byla būtų išnagrinėta vieno posėdžio metu, jeigu tai netrukdo tinkamai išnagrinėti bylą, taip pat, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas būtų įvykdytas per kiek įmanoma trumpesnę laiką ir kuo ekonomiškiau (CPK 7 straipsnis.).

Paprastai ieškovas yra suinteresuotas, kad teismas kuo greičiau išnagrinėtų bylą, priimtų sprendimą ir jo vykdymas nebūtų vilkinamas. Tačiau teismo žinioje yra ne viena byla, ir teisėjas turi planuoti savo darbą, atitinkamai paskirstydamas darbo laiką įvairioms byloms nagrinėti.

Siekdamas greičiau atkurti pažeistas teises, taip pat užtikrinti sklandžią ir operatyvią teismo veiklą, įstatymas įvairiems procesiniams veiksams atlikti nustato procesinius terminus. Procesiniai terminai įpareigoja teismus veikti operatyviai. Jie turi užtikrinti, kad bylos nagrinėjimas nebus vilkinamas ir teismo procesas bus greitas. Tačiau, procesiniai terminai įpareigoja bei drausmina ir proceso dalyvius – proceso greitumas priklauso ir nuo to, kaip jie laikosi nustatytų terminų, ar nepiktnaudžiauja savo teisėmis. Be to, procesinių terminų praleidimas tam tikrais atvejais gali sukelti teisinius padarinius.

Procesiniai terminai padeda užtikrinti operatyvų ir ekonomišką civilinių bylų išnagrinėjimą, sąžiningą naudojimąsi procesinėmis teisėmis, taip pat įgyvendinti civiliniam procesui keliamus tikslus. Iš to galima daryti išvadą, kad procesiniai terminai yra labai reikšmingi, todėl labai svarbu suprasti, kaip skaičiuojami tokie terminai, kada jie pasibaigia, ar nustatyto procesinio termino pabaiga reiškia ir galimybės atlikti tam tikrą procesinį veiksmą praradimą, ar tokie terminai gali būti atnaujinti.

Temos iširtumas. Nors procesinių terminų reikšmė civiliniame procese didelė, tačiau straipsnių, monografijų, komentarų šia tema Lietuvoje labai mažai. Teisiniuose leidiniuose publikuojamuose straipsniuose galima rasti tik labai trumpus tam tikrų aspektų, susijusių su nagrinėjama tema, komentarus. Pagrindiniai šaltiniai - norminė literatūra ir oficialūs jos komentarai. Nemažai informacijos šia tema galima gauti analizuojant Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau-LAT) nutartis ir konsultacijas.

Problemos nustatymas. Teisė atlikti procesinius veiksmus išnyksta pasibaigus įstatymo nustatytam ar teismo paskirtam terminui. Pavyzdžiui, pagal CPK 75 straipsnio 2 dalį,

¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas //Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

procesiniai dokumentai, paduoti pasibaigus terminui, gražinami juos padavusiems asmenims; praleidus įstatyme nustatytą septynių dienų terminą atskirajam skundai paduoti (CPK 335 straipsnis), byloje dalyvaujantis asmuo praranda teisę apskūsti teismo nutartį apeliacine tvarka; per teismo nustatytą terminą už paduotą ieškinį nesumokėjęs žyminio mokesčio, teismas ieškinį gražina ieškovui ir ieškinys laikomas nepaduotu (115 straipsnio 3 dalis, 138 straipsnis). Tokiais atvejais byloje dalyvaujančiam asmeniui, turinčiam teisę atlikti atitinkamą veiksmą, kyla neigiamų procesinių teisinių pasekmių.

Procesinis terminas gali būti nustatytas ir tam tikrai procesinei pareigai atlikti. Už laiku neatliktą pareigą teismas gali taikyti sankcijas arba kitokias neigiamo pobūdžio procesinio poveikio priemones, nes, pagal CPK 75 straipsnio 2 dalį, termino praleidimas neatleidžia nuo pareigos atlikimo.

Norėdami išvengti sankcijų bei kitų neigiamų procesinių terminų praleidimo pasekmių, turime išsiaiškinti tokios situacijos susidarymą lemiančias priežastis. Privalome atsakyti į klausimus: kodėl taip atsitinka, kaip to išvengti, kaip elgtis tokioje situacijoje?

Hipotezės formulavimas. Lietuvos teisės sistema neatima asmenims galimybės realizuoti savo procesines teises ir pasibaigus tokių teisių realizavimo terminui.

Tyrimo objektas. Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai reglamentuoja procesinių terminų skaičiavimą, pabaigą, pratęsimą, sustabdymą, atnaujinimą, praleidimo pasekmes. Aptarti visus šiuos aspektus būtų pakankamai sudėtinga, todėl šiame darbe didžiausią dėmesį skirsime tik procesinių terminų pabaigai ir atnaujinimui. Taigi, šio darbo tyrimo objektas - procesiniai terminai.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti procesinių terminų pabaigos ir atnaujinimo teorinius ir praktinius aspektus.

Tyrimo uždaviniai. Tikslui pasiekti keliami tokie uždaviniai:

1. aptarti procesinių terminų rūšis, reikšmę, skirtumus nuo kitų terminų;
2. suformuluoti procesinio termino sampratą;
3. aptarti procesinių terminų skaičiavimo taisykles;
4. išsiaiškinti procesinių terminų pabaigos momentą;
5. išsiaiškinti procesinių terminų atnaujinimo sąlygas bei tvarką.

Pagrindinės sąvokos:

Terminas - nustatytas laiko tarpas.

Procesinis terminas - įstatymo arba teismo nustatytas laiko tarpas, per kurį asmuo gali arba privalo atlikti tam tikrus procesinius veiksmus.

Procesinis veiksmas - veiksmas, kurį teismas ar civilinio proceso dalyviai civilinio proceso metu privalo arba turi teisę atlikti.

Tyrimo metodai. Magistro baigiamajame darbe naudoti teoriniai ir empiriniai duomenų rinkimo metodai.

Lyginamasis istorinis metodas naudotas lyginant anksčiau ir dabar galiojančių teisės aktų normas bei senesnę ir naujausią mokslinę literatūrą. Formuluojant sąvokas bei atliekant procesinių terminų klasifikaciją naudoti *abstrakcijos bei apibendrinimo metodai*. Aiškinantis procesinių terminų esmę bei jų taikymą neįmanoma išsiversti be teisės aktų, tiesiogiai susijusių su nagrinėjamu klausimu, analizės. Atliekant teisės aktų analizę taikytas *dokumentų analizės metodas*.

I. PROCESINIAI TERMINAI: SAMPRATA, RŪŠYS, REIKŠMĖ CIVILINIAME PROCESE

1.1. Procesinio termino samprata ir reikšmė

Norint suprasti, kas yra procesinis terminas, vertėtų išsiaiškinti, kas apskritai yra terminas ir kokia jo prigimtis. Šiam tikslui pasiekti pirmiausia turėtume suprasti, kas yra laikas, o vėliau, pereinant nuo visumos (laiko) prie konkrečių dalykų (termino), nustatyti jo teisinę reikšmę.

Tarptautinių žodžių žodyne „terminas“ (lotyniškai *terminus* - riba, siena)- laikas per kurį turi būti atliktas tam tikras darbas, sutvarkytas reikalas.²

Termino ir laiko santykį būtų galima įvardinti, kaip ryšį tarp visumos ir jos dalies, nes terminas yra tik nustatytas laiko momentas arba nustatytas laiko periodas, t. y. tik tam tikra laiko dalis. Laikas egzistuoja objektyviai ir yra nepriklausomas nuo žmogaus valios ir sąmonės, o terminuose - slypi subjektyvusis momentas. Reikėtų sutikti su autoriais, kurie laiko ir termino ryšį vertina kaip ryšį tarp objektyvumo ir subjektyvumo, kadangi laiko tėkmė nors ir nepriklauso nuo žmogaus valios, tačiau tik jo valia nustatoma, kada atitinkamas laiko momentas arba laiko tarpas tampa juridiskai reikšmingas.

„Dialektiškai pats terminas savyje sujungia ir sutapatina šias dvi puses. Objektyvusis termino pagrindas yra laikas, įgavęs atspindį subjektyvioje kategorijoje, nustatytoje žmonių turint tikslą panaudoti objektyvią laiko tėkmę žmogaus elgesiui paveikti. Subjektyvioji termino pusė pasižymi tokiomis ypatybėmis: 1) jo nustatymu; 2) jo taikymo sąlygomis konkrečioms teisiniams santykiams“.³

Žinoma, galima laikyti ir visiškai priešingos pozicijos ir teigti, kad terminas yra objektyvi realybė, vertinant, kad terminas, kaip ir laikas, yra nepriklausomas nuo žmogaus valios ir sąmonės. Jo žmogus taip pat negali nei sustabdyti, nei sulėtinti, nei pagreitinti. Tačiau su tokiu teiginiu sunku sutikti, kadangi „nematyti terminuose subjektyvaus momento, reiškia ignoruoti tikslą, kuriam pasiekti taikoma kategorija „terminas““.⁴

Laikas visada buvo labai svarbus siekiant įgyvendinti ir apginti subjektines civilines teises. Jis yra „būtinasis civilinių subjektinių teisių gynybos elementas, nuo kurio priklauso paties civilinio proceso pradžia, jo eiga, galiausiai ir rezultatas.“⁵ Paprastai ieškovas yra suinteresuotas,

² Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius. Leidykla „Žodynas“. 2000.

³ Новиков В. В., Сафонова С. П. Сроки в гражданском праве: понятие и практика применения. Санкт-Петербург. 2008. с. 4.

⁴ Ten pat., p. 5.

⁵ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius. Justitia. 1999. p. 59.

kad teismas kuo greičiau išnagrinėtų bylą, priimtą sprendimą ir jo vykdymas nebūtų vilkinamas. Užsitęsęs teismo procesui ilgiau lieka neapgintos subjektinės civilinės teisės. Be to, po ilgo teismo proceso priimtas sprendimas gali jau nebeturėti tokios didelės reikšmės pažeistoms subjektinėms civilinėms teisėms, o kai kuriais atvejais tokio teismo sprendimo apskritai neįmanoma įvykdyti arba jo vykdymas nebeturi prasmės.

Teisių ir pareigų egzistavimas laike – svarbi teisinio poveikio priemonė civilinio teisinio santykio dalyviams. Terminų nustatymas yra vienas iš bylos nagrinėjimo spartinimo būdų. Terminų nebuvimas sukelia tam tikrą civilinių teisių santykių neapibrėžtumą, nekonkretumą. Kadangi terminai teisiniams santykiams suteikia aiškumo, stabilumo, nuo seno laikui civilinės apyvartos, taip pat subjektyvių civilinių teisių gynybos atžvilgiu teikta daug reikšmės.

Jau daugiau kaip prieš du tūkstančius metų (81 m. pr. Kr.) Ciceronas vieną iš savo ginamųjų kalbų pradėjo taip: „ *Quod est hoc iudicium in quo iam biennium versamur? Quid negotii geritur in quo ille tot et tales viros defatigat?*“ (Apie ką kalbama šiame procese, kuris trunka jau dvejus metus? Kokia šio proceso, kuris išvargino tiek daug nuostabių žmonių, eiga?).⁶ Taigi ilgo proceso problema buvo aktuali ir romėnams, kurie jau tada ieškojo šios problemos sprendimo būdų. Justinianas viena iš savo konstitucijų proceso trukmę apribojo trejais metais: „ *Properandum nobis visum est, ne lites fiant paene immortales et vitae hominum modum excendant, legem super his ponendam. Censemus itaque omnes lites super pecuniis quantaecumque quantitatis, non ultra triennii metas post litem contestatam esse protrahendas. Hoc etenim iudicialis magis esse potestatis nemo est qui ignoret: nam si ipsi voluerint, nullus tam audax invenitur, qui possit invito iudice litem protelare*“ (Kad procesai nebūtų beveik nemirtingi ir neviršytų žmogaus gyvenimo, manome esant teisinga išleisti apie tai įstatymą. Mes įsakome, kad visi turtinio pobūdžio procesai nepriklausomai nuo ginčo sumos netruktų ilgiau kaip trejus metus. Juk kiekvienas žino, kad proceso trukmė pirmiausiai priklauso nuo teisėjo įtakos ir jeigu teisėjas to nenorės, niekas prieš jo valią proceso neužvilkins).⁷ Romėnų pastangos pagreitinti ginčo nagrinėjimą padėjo formuoti proceso operatyvumo ir koncentruotumo principams, kurie ir šiandieniniame procese yra vieni svarbiausių.

Pirmajame Lietuvos Statute laiko klausimas taip pat nebuvo užmirštas. Čia galima rasti straipsnių nurodančių terminus tam tikriems procesiniams veiksams atlikti bei sankcijas už tokių terminų nesilaikymą. Pavyzdžiui, Statuto 6 skyriaus 11 straipsnyje nustatoma, kad „kiekvienam teismo priteistam pinigų mokėjimui turi būti paskirtas keturių savaičių terminas, o didesnei sumai ilgesnis laikas, o tūkstančiui kapų terminus išdėstyti per kiekvieną metų ketvirtį po šimtą kapų, kol

⁶ Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius. Justitia. 2002. p. 15.

⁷ Ten pat, p. 15.

tas tūkstančio kapų sumos nesumokės. Jeigu per tuos terminus nesumokėtų, už tą sumą įvesdinti į jo dvarą. Jeigu dvaras tos sumos nebūtų vertas, tai jį įduoti su galva“.⁸

Ikikarinėje Lietuvoje Civilinės teisenos įstatymas⁹ (toliau CTĮ) taip pat nurodė kelias veiksmingas proceso spartinimo priemones. Pavyzdžiui, jo 145 ir 718 straipsniai nustatė, kad teismas, neatvykus ieškovui, turi nutraukti bylą ir iš ieškovo priteisti atlyginti atsakovui išlaidas, o atsakovui neatvykus, privalo priimti sprendimą už akių. Sustabdyta byla, kurios nė viena šalis per trejus metus nereikalavo atnaujinti, būdavo nutraukiama (CTĮ 689 straipsnis). Daugeliui veiksmų atlikti buvo nustatyti laikini naujieji procesiniai terminai ir jų praleidimas reiškė išnykus procesinę teisę (CTĮ 833 straipsnis).

Anksčiau galiojusio 1964 metų CPK procesiniai terminai žymiai skiriasi nuo šiandieninio CPK procesinių terminų. Pavyzdžiui, senajame CPK buvo nustatyti įsakmūs pasirengimo teismui civilinės bylos nagrinėjimui ir bylos išnagrinėjimo terminai. Be to, nebuvo nustatyta griežtų sankcijų už piktnaudžiavimą savo procesinėmis teisėmis ir bylos vilkinimą. Tuo tarpu naujajame 2002 metų CPK įsakmūs pasirengimo teismui civilinės bylos nagrinėjimui ir bylos išnagrinėjimo terminų buvo atsisakyta nustatant tik terminus tam tikriems procesiniams veiksmams atlikti šiose stadijose. Taip pat įteisintas sprendimo priėmimo už akių institutas.

Šiandien galiojančiame 2002 metų CPK procesiniams terminams yra skirtas I dalies VII skyrius.

Apibendrinant visa tai, kas pasakyta šiame skyriuje, galima daryti išvadą, kad, „kai teisė su laiko kategorija sieja tam tikrų teisinių padarinių atsiradimą, tokia laiko atkarpa įgyja teisinės kategorijos reikšmę ir vadinama terminu.“¹⁰ Kiekvienas terminas yra, pirmiausia, priemonė sujungti žmogaus vykdomą veiklą su laiku, antra, būdas sureguliuoti tokią veiklą nustatant jai laiko ribas.

Civilinėje teisėje terminas - tai įstatymu arba sandoriu nustatytas arba teismo paskirtas laiko momentas, laiko tarpas, su kuriuo siejamas civilinių teisių ir pareigų atsiradimas, pasikeitimas, pasibaigimas arba įgyvendinamos civilinės teisės ir vykdomos civilinės pareigos.¹¹

Procesinis terminas – tai laikotarpis, per kurį teismas, byloje dalyvaujantys arba kiti asmenys privalo arba turi teisę atlikti tam tikrus procesinius veiksmus. Jų laikantis, ginčas teisme bus išspręstas operatyviai ir ekonomiškai.

„Civilinio proceso įstatymuose nustatyti atskirų procesinių veiksmų atlikimo terminai tam, kad bylinėjimosi procesas truktų apibrėžtą laiką. Šia priemone siekiama įgyvendinti CPK 7 straipsnyje įtvirtintą proceso koncentracijos ir ekonomiškumo principą, reiškiantį siekį, kad bylos

⁸ Gudavičius E., Lietuvos Statutas. The statute of Lithuania. Statuta Lituaniae. 1529. Vilnius. Artlora. 2002.

⁹ Civilinės teisenos įstatymas. Kaunas. 1938.

¹⁰ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius. Justitia. 1999. p. 15.

¹¹ Papirtis L. V., Barauskas E., Kiršienė J. Ir kt.. Civilinė teisė. Bendroji dalis. T. II. Vilnius. 2005. p. 63.

būtų išnagrinėtos ir jose priimti teismo sprendimai įvykdyti per kiek įmanoma trumpesnę laiką ir kuo ekonomiškiau¹². Procesiniai terminai nustatomi tam, kad jie nustato „optimalų laiko režimą teisingumo vykdymui: iš vienos pusės spartina bylos nagrinėjimą, iš kitos- neverčia skubėti realizuojant savo procesines teises ir pareigas. Teisingumo vykdymo tikslas yra savalaikiškumas, o ne kuo skubesnis bylos išnagrinėjimas“¹³. Be to, „įstatymo nustatyti procesiniai terminai yra ypatingos rūšies juridiniai faktai, užtikrinantys konkrečios civilinės bylos vientisumą ir proceso eigą“¹⁴.

1. 2. Procesinių terminų rūšys

Teisinėje literatūroje galima rasti kiek skirtingą procesinių terminų klasifikaciją. Esančius nedidelius skirtumus pagrindė lemia šalyje galiojantis įstatymas. Šiame darbe klasifikuodami procesinius terminus daugiau remsimės šiuo metu Lietuvoje galiojančiais įstatymais.

Procesinius terminus galima skirstyti į tam tikras grupes:

I. Pagal tai, kas procesinius terminus nustatė:

- 1.1. įstatymo nustatyti procesiniai terminai- tai įstatyme nurodyti terminai tam tikriems procesiniams veiksams atlikti. CPK 73 straipsnio 1 dalis nurodo, kad procesiniai veiksmai atliekami įstatymų nustatytais terminais. Pavyzdžiui, apeliacinis skundas gali būti paduotas per trisdešimt dienų nuo pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo dienos, o jei apelianto gyvenamoji ar buveinės vieta yra užsienio valstybėje, apeliacinis skundas gali būti paduotas per keturiasdešimt dienų nuo pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo dienos - CPK 307 straipsnio 1 dalis; atskirasis skundas gali būti paduotas per septynias dienas nuo nutarties priėmimo dienos, o jeigu skundžiama teismo nutartis priimta rašytinio proceso tvarka, atskirasis skundas gali būti paduodamas per septynias dienas nuo nutarties nuorašo įteikimo dienos - CPK 335 straipsnis; nutartis iškelti bankroto bylą ar atsisakyti ją kelti, priimta rašytinio proceso tvarka, įsiteisėja per dešimt dienų nuo jos priėmimo dienos, jeigu ji nebuvo apskūsta- Įmonių bankroto įstatymo¹⁵ (toliau - ĮBĮ) 10 straipsnio 13 dalis; kasacinis skundas gali būti paduodamas per tris mėnesius nuo skundžiamo teismo sprendimo (nutarties)

¹² LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 5 d. nutartis civ. byloje L.D. v. Vilniaus miesto savivaldybė, antstolis M. D., A. U., UAB „Larija“, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Žvėryno seniūnija, I. V., J. K., J., D., R. D. (bylos Nr. 3K-3-399/2007 m. kat. 102).

¹³ Вукот М. А., Заицев И. М. Гражданский процесс России. Юрист. Москва. 1999, с. 144.

¹⁴ Ярков В. В. Юридические факты в механизме реализации норм гражданского процессуального права. Екатеринбург. 1992, с. 32.

¹⁵ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas //Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

įsiteisėjimo dienos- CPK 345 straipsnis; teismo sprendimo aprašomoji ir motyvuojamoji dalys turi būti surašytos per penkias dienas nuo sprendimo paskelbimo dienos- CPK 268 straipsnio 3 dalis; teismo sprendimo nuorašas nedalyvavusiam teismo posėdyje asmeniui turi būti išsiųstas per penkias dienas nuo sprendimo paskelbimo dienos- CPK 275 straipsnio 1 dalis ir t.t.

- 1.2. teismo nustatyti procesiniai terminai- tai teismo nustatyti terminai tam tikriems procesiniams veiksams atlikti. Tokiu atveju „terminas nustatomas ne įstatymo, o paties teismo, atsižvelgiant į bylos aplinkybes bei teisingumo ir protingumo kriterijus.“¹⁶ Teisę teismui nustatyti procesinius terminus suteikia CPK 73 straipsnio 1 dalis, kuri skelbia, kad „tais atvejais, kai procesinių terminų nėra nustatę įstatymai, juos nustato teismas“. Pavyzdžiui, jeigu nagrinėjant bylą pateiktų įrodymų neužtenka, teismas gali pasiūlyti šalims ar kitiems byloje dalyvaujantiems asmenims pateikti papildomus įrodymus, tačiau tuomet teismas nustato terminą, per kurį tokie įrodymai turi būti pateikti - CPK 179 straipsnio 2 dalis ir kt. Nors CPK ir suteikia teismui teisę nustatyti procesinius terminus, tačiau atkreiptinas dėmesys, kad ne visais atvejais teismas gali tai daryti vien tik savo nuožiūra. Nemažai atvejų, kai įstatymas nustato tam tikras laiko ribas, t. y. numato minimalų ar maksimalų terminą tam tikriems procesiniams veiksams atlikti. Pavyzdžiui, jeigu procesiniai dokumentai neatitinka jų formai ir turiniui keliamų reikalavimų arba nesumokėtas žyminis mokestis, teismas priima nutartį ir nustato pakankamą terminą, tačiau ne trumpesnę kaip septynios dienos, trūkumams pašalinti- CPK 115 straipsnio 2 dalis. Iš pateikto pavyzdžio matome, kad šiuo atveju įstatymas numato tik minimalų terminą, t.y. ne trumpesnę kaip septynios dienos. Tačiau ta pati norma nurodo, kad terminas privalo būti ne tik ne trumpesnis kaip septynios dienos, bet ir turi būti pakankamas. Čia kyla dar vienas klausimas: koks terminas gali būti laikomas „pakankamu“? Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau LAT) Civilinių bylų skyriaus 2002 metų kovo 15 d. konsultacijoje Nr. A3- 60 teigiama, kad „terminą teisėjas nustato savo nuožiūra (t.y. įstatymas šio klausimo nereglamentuoja palikdamas jį teismo diskrecijai). Tačiau visais atvejais terminas turi būti protingas, t.y. toks, kad, atsižvelgiant į trūkumų pobūdį ir kitas svarbias aplinkybes, ieškovas turėtų realią galimybę juos pašalinti per tą terminą. Kadangi įstatymas trūkumų šalinimo terminų nustatymą palieka teismo diskrecijai, jokie maksimalūs trūkumų šalinimo terminai įstatyme nenustatyti. Šį klausimą teisėjas turi spręsti savo nuožiūra, atsižvelgdamas į trūkumų pobūdį, taip pat į tai, kad pareiškimo priėmimo klausimas nebūtų nepagrįstai vilkinamas ir tokiu būdu nebūtų varžoma asmens teisė kreiptis į teismą“¹⁷. Taigi galime daryti išvadą, kad terminas yra pakankamas, jei jis yra protingas, o teisėjas nustatydamas terminą

¹⁶ Осокина Г. Л. Гражданский процесс. Москва. 2004. с. 331.

¹⁷ Teismų praktika. Nr. 17. p. 462.

atsižvelgė į trūkumų pobūdį, galinčias turėti įtakos aplinkybes bei trūkumams pašalinti reikalingą laikotarpį. Jeigu teismas nustatys pernelyg trumpą terminą „gali būti sudėtinga pašalinti trūkumus, o ilgas terminas gali nepagrįstai užvilkti bylos iškėlimo klausimo išsprendimą ir suvaržyti asmens teisę kreiptis į teismą“¹⁸. Pagal bendrąją taisyklę teismo sprendimas priimamas ir paskelbiamas iškart, kai išnagrinėjama byla (CPK 268 straipsnio 3 dalis). Šitaip įgyvendinamas bylos nagrinėjimo vientisumo (nepertraukiamumo) principas. Tačiau nereti atvejai, kai priimti sprendimą iškart, išnagrinėjus bylą, būna gana sudėtinga. CPK 269 straipsnio 1 dalis skelbia, kad išimtiniais atvejais, atsižvelgdamas į bylos sudėtingumą bei mastą, teismas nutartimi gali ne ilgesniam kaip keturiolikos dienų terminui atidėti sprendimo priėmimą ir paskelbimą. Vadinasi atidedamo teismo sprendimo priėmimo ir paskelbimo termino nustatymas yra paliktas teismo diskrecijai. Tačiau tokia teismo laisvė yra varžoma toje pačioje normoje nurodytu keturiolikos dienų maksimaliu terminu, t. y. teismas gali pats nustatyti kokiam terminui atidėti sprendimo priėmimą ir paskelbimą, tačiau toks terminas negali viršyti įstatymo nustatytos maksimalios termino ribos. Iš pateiktų pavyzdžių matome, kad įstatymas gali nustatyti arba minimalią, arba maksimalią termino ribą. Tačiau galimas atvejis, kai teismui suteikta diskrecija varžoma abiejų, t. y. ir minimalios, ir maksimalios ribos, kurių teismas negali peržengti. Pavyzdžiui, pagal CPK 142 straipsnio 1 dalį atsiliepiamams į ieškinį pareikšti teismas turi teisę nustatyti ne trumpesnę kaip keturiolikos dienų, bet ir ne ilgesnę kaip trisdešimties dienų terminą.

II. Pagal subjektus, kuriems nustatyti procesiniai terminai:

- 2.1. Procesiniai terminai, skirti teismui tam tikriems procesiniams veiksams atlikti. Pavyzdžiui, teismo sprendimo ar nutarties išsiuntimo terminai (šaliai ir trečiajam asmeniui, kurie neatvyko į teismo posėdį, CPK 275 straipsnio 1 dalis įpareigoja teismą ne vėliau kaip per penkias dienas nuo sprendimo paskelbimo dienos išsiųsti jo nuorašą; šalims ir tretiesiems asmenims, neatvykusiems į teismo posėdį, ne vėliau kaip per tris dienas nuo priėmimo teismas privalo išsiųsti nutarčių, kurios gali būti skundžiamos atskirtaisiais skundais, nuorašus (CPK 292 straipsnis); papildomo sprendimo nuorašai išsiunčiami teismo posėdyje nedalyvavusioms šalims ir tretiesiems asmenims ne vėliau kaip per tris dienas nuo papildomo sprendimo priėmimo (277 straipsnio 3 dalis); teismas per tris darbo dienas po teismo sprendimo nutraukti santuoką ar pripažinti santuoką negaliojančia įsiteisėjimo dienos privalo išsiųsti sprendimo nuorašą teismo buvimo vietos civilinės metrikacijos įstaigai, kad ši įregistruotų santuokos nutraukimo faktą (CPK 385 straipsnio 2 dalis)); pasirengimo bylos nagrinėjimui ir išnagrinėjimo terminai (pasirengimas bylą nagrinėti teisme turi būti baigtas

¹⁸ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. II T. Teisinės informacijos centras. Vilnius. 2006, p. 241.

ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo ieškinio priėmimo dienos (CPK 413 straipsnio 1 dalis); byla turi būti išnagrinėta ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo dienos, kurią buvo baigtas pasirengimas bylą nagrinėti teisme (CPK 421 straipsnio 2 dalis)); teismo sprendimo priėmimo ir paskelbimo atidėjimo terminai (nagrinėjant bylą kasacine tvarka teisėjų kolegija ar Civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija nutartimi gali atidėti teismo nutarties (nutarimo) priėmimą ne ilgesniam kaip dvidešimties dienų laikotarpiui (CPK 358 straipsnio 5 dalis); išimtiniais atvejais , atsižvelgdamas į bylos sudėtingumą bei mastą, teismas nutartimi gali ne ilgesniam kaip keturiolikos dienų terminui atidėti sprendimo priėmimą ir paskelbimą (CPK 269 straipsnio 1 dalis)); teisėjo nušalinimo klausimas turi būti išspręstas ne vėliau kaip per tris dienas nuo nušalinimo pareiškimo dienos (CPK 69 straipsnio 1 dalis); atskirasis skundas dėl nutarties iškelti bankroto bylą, paskirti, laikinai pavaduoti arba atstatydinti administratorių Lietuvos apeliaciniame teisme turi būti išnagrinėtas ne vėliau kaip per dvi savaites nuo jo padavimo dienos (ĮBĮ 10 straipsnio 8 dalis¹⁹) ir kt..

- 2.2. Procesiniai terminai, skirti dalyvaujantiems byloje asmenims tam tikriems procesiniams veiksams atlikti. Pavyzdžiui, terminai skundui paduoti, atsiliepimams pateikti (apeliacinis skundas gali būti paduotas per trisdešimt dienų nuo pirmosios instancijos teismo sprendimo priėmimo dienos (CPK 307 straipsnio 1 dalis); atskirieji skundai paduodami per septynias dienas nuo nutarties priėmimo dienos (CPK 335 straipsnis); kasacinis skundas gali būti paduotas per tris mėnesius nuo skundžiamo sprendimo, nutarties įsiteisėjimo dienos (CPK 345 straipsnio 1 dalis); papildomas sprendimas gali būti apskūstas apeliacine tvarka per dvidešimt dienų nuo jo priėmimo dienos (CPK 277 straipsnio 4 dalis); šalys per dvidešimt dienų nuo apeliacinio skundo išsiuntimo iš pirmosios instancijos teismo dienos apeliacinės instancijos teismui privalo raštu pateikti išsamius atsiliepimus į apeliacinį skundą (CPK 318 straipsnio 1 dalis)); asmuo, kuriam paskirta bauda, per keturiolika dienų nuo nutarties priėmimo gali prašyti teismą, paskyrusį baudą, ją panaikinti ar sumažinti (CPK 107 straipsnio 1 dalis); dalyvaujantys byloje asmenys gali susipažinti su teismo posėdžio protokolu ir pareikšti dėl jo pastabas per tris dienas nuo protokolo pasirašymo dienos (CPK 171 straipsnis); prieštaravimus dėl ieškinio ir preliminaraus sprendimo ar dėl kreditoriaus pareiškimo ir teismo įsakymo, atitinkamai atsakovas ar skolininkas turi teisę pareikšti per dvidešimt dienų nuo šių procesinių dokumentų jam įteikimo dienos (CPK 430 straipsnio 1 dalis) ir kt..
- 2.3. Procesiniai terminai, skirti kitiems proceso dalyviams tam tikriems procesiniams veiksams atlikti. Pavyzdžiui, teismas, reikalaudamas iš fizinių ar juridinių asmenų, nesančių byloje

¹⁹ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas //Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

dalyvaujančiais asmenimis, pateikti rašytinius ar daiktinius įrodymus, nurodo terminą, per kurį tokie įrodymai turi būti pateikti (CPK 199 straipsnio 2 dalis ir 206 straipsnio 1 dalis); dalyvaujantys byloje asmenys per dvidešimt dienų nuo apeliacinio skundo išsiuntimo iš pirmosios instancijos teismo dienos turi teisę pateikti atsiliepimus į apeliacinį skundą (CPK 318 straipsnio 1 dalis) ir kt..

Teisinėje literatūroje galima rasti ir kitokią procesinių terminų klasifikaciją. Pavyzdžiui, procesiniai terminai gali būti skirstomi pagal šiuos kriterijus:

1. pagal adresatą: a) procesiniai terminai skirti teismui; b) procesiniai terminai skirti dalyvaujantiems byloje asmenims ir kitiems proceso dalyviams (ši rūšis savo ruožtu dar gali būti skirstoma į teismo nustatytus procesinius terminus ir procesinius terminus, numatytus įstatymo);
2. pagal nustatymo būdą: a) procesiniai terminai nustatyti laiko momentu (pavyzdžiui, tikslia kalendorine data arba įvykiu, kuris būtinai turi įvykti); b) laiko periodu per kurį gali būti atlikti tam tikri procesiniai veiksmai;
3. pagal skaičiavimo būdą: a) terminai skaičiuojami metais, mėnesiais, dienomis, valandomis; b) terminai, nustatyti tikslia kalendorine data arba nurodant įvykį, kuris būtinai turi nutikti;
4. pagal jų apibrėžtumą: a) absoliučiai apibrėžti (leidžia tiksliai nustatyti termino pradžią, trukmę, pabaigą); b) santykinai apibrėžti (tikslus terminas nėra nustatomas, nurodomi tik tam tikri orientyrai, pavyzdžiui, nedelsiant, tuoj pat).²⁰

Pateiktas procesinių terminų klasifikavimas yra kiek platesnis už anksčiau nagrinėtą, tačiau vis tiek galimas papildyti. Nei viename iš pateiktų klasifikavimo pavyzdžių nebuvo akcentuota procesinių terminų paskirtis. Pagal šį kriterijų procesinius terminus autorius siūlo skirti į tokias dvi grupes:

1. procesiniai terminai, skirti pasinaudoti tam tikra procesine teise;
2. procesiniai terminai, nustatyti tam tikrai pareigai atlikti.

1.3 Procesinių terminų skirtumai nuo kitų terminų

Procesiniai terminai iš esmės skiriasi nuo kitų terminų, pavyzdžiui, ieškinio senaties, pretenzinių, garantinių, procedūrinių ir pan. Vis dėlto neretai šie terminai yra supainiojami, todėl būtina priminti bent jau pagrindinius kiekvieno iš jų ypatumus.

²⁰ Исаева Е. В. Процессуальные сроки в гражданском и арбитражном процессе. Москва. 2005. с. 122-124.

Ieškinio senatis – tai įstatymų nustatytas laiko tarpas (terminas), per kurį asmuo gali apginti savo pažeistas teises pareikšdamas ieškinį (CK 1.124 straipsnis). Pavyzdžiui, trejų metų ieškinio senaties terminas taikomas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo, tarp jų ir reikalavimams atlyginti žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produkcijos (CK 1.125 straipsnio 8 dalis);

Pretenziniai terminai – tai terminai nustatyti įstatymuose arba sutartyje reikalavimams išankstine ginčo sprendimo ne teisme tvarka pareikšti (pavyzdžiui, Prekybinės laivybos įstatymo²¹ 75 straipsnis nustato terminus pareikšti pretenzijoms, kylančioms dėl krovinių ar bagažo, keleivių vežimo);

Garantinis terminas – tai įstatymo arba šalių susitarimu nustatytas terminas, per kurį galioja vienos iš sutarties šalių garantija, jog perduotas ir tinkamai naudojamas daiktas arba suteikta paslauga atitinka sutartyje bei daiktų arba paslaugų kokybę reglamentuojančiuose dokumentuose nustatytus kokybės reikalavimus bei galės patikimai tarnauti arba būti patikimai naudojamas (pavyzdžiui, darbų kokybės garantija – CK 6.664, 6.697 straipsniai; daiktų kokybės garantijos terminas – CK 6.335 straipsnis);

Procedūrinis terminas – tai įstatymuose, kituose teisės aktuose, sutartyse arba neteisminių institucijų nustatytas laikotarpis veiksams atlikti įvairiose neteisminėse institucijose vykstančiomis procedūromis (pavyzdžiui, terminai susiję su juridinio asmens veiklos vidinėmis procedūromis – juridinio asmens kolegialaus organo posėdžio protokolas turi būti surašytas ir pasirašytas per steigimo dokumentuose arba įstatymuose nustatytą terminą, tačiau visais atvejais terminas negali būti ilgesnis nei trisdešimt dienų nuo posėdžio (susirinkimo) dienos (CK 2.91 straipsnio 3 dalis); darbuotojas gali kreiptis į darbo ginčų komisiją per tris mėnesius nuo tos dienos, kai sužinojo ar turėjo sužinoti, kad pažeistos jo teisės (DK 29 straipsnis);

Naikinamasis terminas – toks terminas, kuriam pasibaigus išnyksta tam tikra teisė ar pareiga. Šie terminai negali būti teismo ar arbitražo atnaujinti (CK 1.117 straipsnio 6 dalis). Pavyzdžiui, prašymas atnaujinti praleisto apeliacinio skundo padavimo terminą negali būti paduotas, jeigu praėjo daugiau kaip šeši mėnesiai nuo teismo sprendimo paskelbimo dienos (CPK 307 straipsnio 3 dalis).

Iš pateiktų pavyzdžių matome, kad šie terminai yra labai panašūs į procesinius terminus, nes jie taip pat nustato tam tikrą laiko periodą, kaip ir procesiniai terminai. Apibendrinant visa tai, kas pasakyta ir tam, kad išvengtume painiavos, autorius siūlo išskirti tokius pagrindinius procesinių terminų nuo kitų terminų atskyrimo kriterijus:

1. pagal tai, kas nustato terminą - procesiniai terminai gali būti nustatyti tik įstatymo ar teismo. Tuo tarpu kiti terminai gali būti numatyti, pavyzdžiui, sutartyje šalių sutarimu;

²¹ Lietuvos Respublikos prekybinės laivybos įstatymas//valstybės žinios 1996, Nr. 101- 2300

2. pagal subjektus, kuriems nustatyti terminai – procesiniai terminai nustatyti teismui ir byloje dalyvaujantiems asmenims. Kiti terminai - pavyzdžiui, sutarties šalims.
3. pagal tai, kur gali būti atliekami - procesiniai terminai tiesiogiai susiję su veiksmu atlikimu teisminėse procedūrose, kiti - neteisminėse;
4. pagal atnaujinimo galimybę – procesiniai terminai gali būti atnaujinami, jei teismas tokio termino praleidimo priežastis pripažįsta svarbiomis. Tuo tarpu naikinamieji terminai negali būti atnaujinti nei teismo, nei arbitražo;
5. pagal paskirtį - procesiniai terminai padeda užtikrinti operatyvų ir ekonomišką civilinių bylų išnagrinėjimą, sąžiningą naudojimąsi procesinėmis teisėmis, taip pat įgyvendinti civiliniam procesui keliamus tikslus. Kitų terminų paskirtis gali būti, pavyzdžiui, garantuoti darbų ar daikto kokybę tam tikrą laiką, nustatyti terminą tam tikriems veiksams atlikti neteisminėse procedūrose ir kt.

1.4. Operatyvumo principo ir procesinių terminų santykis

Analizuojant procesinių terminų sąryšį su operatyvumo principu, pirmiausiai būtų tikslinga aptarti patį principą bei jo tikslus.

Operatyvumo principas aiškiausiai įtvirtintas CPK 7 straipsnyje. Šis straipsnis nustato pareigą teismui imtis priemonių, kad būtų užkirstas kelias procesui vilkinti, siekti, kad byla būtų išnagrinėta vieno posėdžio metu, taip pat, kad įsiteisėjęs teismo sprendimas būtų įvykdytas per įmanomai trumpesnę laiką. Taip pat ir byloje dalyvaujantys asmenys privalo rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu, rūpestingai bei laiku atlikdami savo pareigas ir nepiktnaudžiaudami savo teisėmis.

Teisminė gynyba yra tuo efektyvesnė, kuo greičiau išnagrinėjama byla ir kuo greičiau įvykdomas sprendimas. „Lėtas teisingumas yra blogas, neveiksmingas“²², todėl bylos nagrinėjimas spartinamas įvairiais būdais ir priemonėmis: sudaromi bylų nagrinėjimo tvarkaraščiai, nustatomi procesiniai terminai tam tikriems procesiniams veiksams atlikti bei taikomos sankcijos už tokių terminų praleidimą, nesudėtingos bylos nagrinėjamos paprastesne, pavyzdžiui, suminio proceso tvarka, šaliai neatvykus į teismo posėdį be svarbios priežasties sprendimas gali būti priimtas už akių ir t.t.. Kalbant apie proceso spartinimą, vertėtų paminėti Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnį, kuris vienu iš žmogaus teisių ir teisės į tinkamą procesą elementu laiko asmens teisę, kad jo byla būtų išnagrinėta per protingą laiką. Bet koki terminą reikėtų laikyti protingu? Europos žmogaus teisių teismas, aiškindamas „protingo termino“ sąvoką, nurodė, kad reikia atsižvelgti į keturis kriterijus:

²² Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. I T. Vilnius. Justitia. 2003, p. 188.

1. bylos sudėtingumą;
2. pareiškėjo elgesį;
3. kompetentingų institucijų elgesį;
4. pareiškėjo intereso esmę.²³

Tokių kriterijų išskyrimas visiškai priimtinas, kadangi išnagrinėti sudėtingesnę, didelės apimties bylą, suprantama, reikia daugiau laiko. Be to, bylos eiga labai priklauso nuo joje dalyvaujančių asmenų ir teismo elgesio. Jei byloje dalyvaujančios šalys aktyvios, laiku pateikia reikiamus dokumentus bei įrodymus, veikia sąžiningai ir nevilkindamos proceso, tai tikėtina, kad toks procesas bus baigtas greičiau.

Europos Tarybos Ministrų komitetas taip pat atkreipė valstybių, Europos Tarybos narių, dėmesį į būtinumą užtikrinti operatyvų bylų nagrinėjimą. Rekomendacijoje Nr. R (84) 5 Ministrų komitetas siūlo, pavyzdžiui:

- bylos nagrinėjimas neturėtų susidėti daugiau nei iš dviejų teismo posėdžių;
- bylos nagrinėjimas gali būti atidedamas tik išimtiniais atvejais, pavyzdžiui, kai paaiškėja naujų faktų ar yra kitų svarbių ar išimtinų aplinkybių;
- turi būti taikomos sankcijos už procesinių terminų praleidimą;
- jeigu šalis elgiasi nesąžiningai, vilkina procesą ar kitaip juo piktnaudžiauja, teismas turi nagrinėti bylą iš esmės nedelsdamas arba išieškoti iš tokios šalies baudą ar nuostolius;
- nagrinėdamas bylą teismas turi veikti aktyviai, pavyzdžiui: reikalauti iš šalių patikslinti savo reikalavimus ir atsikirtimus, kviesti šalis į posėdį, reikalauti iš jų įrodymų ir kontroliuoti įrodymų pateikimo procesą bei taikyti kitas procesą spartinančias priemones priemones.²⁴

Šios rekomendacijos nuostatos atsispindi ir Lietuvos CPK normose, kurių tikslas- užtikrinti operatyvų teismo procesą, pavyzdžiui:

- teismas turi imtis priemonių, kad būtų užkirstas kelias procesui vilkinti ir siekti, kad byla būtų išnagrinėta vieno teismo posėdžio metu (CPK 7 str. 1 d.) arba per kuo trumpesnę laiką (CPK 72 str. 1 d.);
- nustatyta posėdžio pirmininko pareiga užtikrinti, kad byla būtų kuo greičiau išnagrinėta, ir jam suteiktos tam tikros procesinės teisės, padedančios šitai pasiekti (CPK 158- 160 str.);
- dalyvaujantys byloje asmenys privalo sąžiningai naudotis ir nepiktnaudžiauti savo teisėmis, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu, laiku pateikti teismui įrodymus ir argumentus, kuriais grindžiamai jų reikalavimai ar atsikirtimai (CPK 7 str. 2 d.);

²³ Europos žmogaus teisių teismo 2000 m. liepos 27 d. sprendimas byloje Klein v. Germany, 2000.

²⁴ Recommendation No R (84) 5 on the Principles of Civil Procedure Designed to Improve the Functioning of Justice, adopted by the Committee of Ministers on 28 February, 1984.

- įvestas teismo sprendimo už akių institutas;
- nustatytas pasirengimo konkrečių kategorijų bylų nagrinėjimui ir išnagrinėjimo terminas (pvz. CPK 413 str. 1, 3 d., 421 str.);
- nustatyta teismo teisė atsisakyti priimti pavėluotai pateikiamus įrodymus, jei jie galėjo būti pateikti anksčiau, o toks šių įrodymų pateikimas užvilkins bylos nagrinėjimą (CPK 181 str. 2 d.);
- nustatytos sankcijos proceso dalyviams už proceso vilkinimą ir kitoki piktnaudžiavimą procesu (CPK 95 str.) ir kt..

Būtina atkreipti dėmesį į galimą proceso operatyvumo principo konfliktą su kitais proceso principais. Nei šalys, nei teismas dėl proceso operatyvumo negali aukoti kitų principų: teisės būti išklaustyta, teisės į tinkamą procesą, dispozityvumo, rungimosi ir t.t. Kaip ir visais kitais panašiais atvejais, privalu siekti proceso operatyvumo ir kitų principų pusiausvyros.

Iš to kas išdėstyta, galima daryti tokias išvadas. Ir operatyvumo principas, ir procesiniai terminai yra priemonės spartinti bylos išnagrinėjimą. Vadinasi galima teigti, kad ir operatyvumo principas, ir procesiniai terminai skirti tam pačiam tikslui pasiekti, t. y. įgyvendinti civilinio proceso tikslą kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių. Procesiniai terminai yra viena iš priemonių operatyvumo principui įgyvendinti.

II. PROCESINIŲ TERMINŲ SKAIČIAVIMAS IR PABAIGA

Kaip jau išsiaiškinome, procesiniai veiksmai atliekami per įstatymo arba teismo nustatytus terminus. Tam, kad asmuo neprarastų teisės pasinaudoti savo teise ar tinkamai ir laiku atliktų savo pareigą, t. y. tam tikrą procesinį veiksma, bei išvengtų nepageidaujamų teisinių padarinių, būtina teisingai suprasti procesinių terminų trukmę. Šiam tikslui pasiekti, privalu išsiaiškinti, kaip tokie terminai skaičiuojami, t. y. kada prasideda, kiek trunka, kada baigiasi. Būtent šiame skyriuje ir aptarsime pagrindines procesinių terminų skaičiavimo taisykles.

2. 1. Bendrosios procesinių terminų skaičiavimo taisyklės

Procesiniai terminai yra skaičiuojami metais, mėnesiais, savaitėmis ar dienomis ir gali būti apibrėžiami:

1. tikslia kalendorine data (pvz., nurodoma, kad rašytinius įrodymus teismui reikia pateikti iki 2009 metų gegužės 15 dienos);
2. įvykiu, kuris būtinai turi įvykti (pvz., ieškinio dalyką ar pagrindą galima pakeisti iki nutarties skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje priėmimo);
3. tam tikra laiko trukme (pvz., nurodoma, kad prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones būtina išnagrinėti per tris dienas).

Nuo to, kaip yra apibrėžiamas terminas, priklauso jo skaičiavimas. „Tam, kad apskaičiuoti procesinį terminą – laiko periodą, būtina nustatyti jo pradžią ir pabaigą. Tokių procesinių terminų abiejų ribų nustatymas yra būtinas dėl tos priežasties, kad mes turime reikalą su terminais – laiko periodais, ir tam tikri procesiniai veiksmai gali būti atlikti bet kuriuo laiku tarp pradinio momento ir paskutinio.“²⁵ Pagal bendrą taisyklę termino eiga prasideda rytojaus dieną nuo nulio valandų nulio minučių po tos kalendorinės datos arba to įvykio, kuriais apibrėžta termino pradžia, jeigu įstatymas nenumato ko kita. „Procesinio termino eigos pradžios nustatymas turi didelę praktinę reikšmę, todėl, kad tai orientyras ir teisingo skaičiavimo, ir pabaigos nustatymo, o reiškia ir tų teisinių pasekmių, kurios gali atsirasti“.²⁶ Procesinių terminų skaičiavimo taisyklės lengviau suprasti nagrinėjant konkrečius pavyzdžius. Pavyzdžiui, 2009 metų rugpjūčio 1 dieną gavus teismo nutartį, kurioje nurodyta, kad ieškinio trūkumus reikia pašalinti per 14 dienų nuo teismo nutarties įteikimo dienos. Taigi 14 dienų terminas prasideda rugpjūčio 2 dieną nulio valandų nulio minučių. Matome,

²⁵ Исаева Е. В. Процессуальные сроки в гражданском и арбитражном процессе. Москва. 2005. с. 127.

²⁶ Кирилова М. Я., Крашенинников Сроки в гражданском праве. Исковая давность. Москва. 2007.с. 14.

kad nustatyti termino pradžią nėra taip sunku, tačiau termino pabaigos nustatymas kiek keblesnis. Dėl šios priežasties procesinių terminų pabaigą vertėtų aptarti atskirame poskyryje.

2.2. Procesinių terminų eigos pabaiga

Kaip jau buvo minėta, procesinių terminų skaičiavimas priklauso nuo to, kaip jis yra apibrėžtas, t. y., tam tikra laiko trukme, tikslia kalendorine data ar įvykiu, kuris būtinai turi įvykti. Jei terminas yra apibrėžtas tikslia kalendorine data, pvz. iki 2009 metų rugsėjo 1 dienos, tai jis baigiasi būtent nurodytą dieną, t.y. procesinius veiksmus dar galima atlikti ir rugsėjo 1 dieną, net jei nėra nurodyta „iki 2009 metų rugsėjo 1 dienos imtinai“. Tokią taisyklę suformulavo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinėje byloje Nr. 3K-3-130/2006. „Kanceliarinėje kalboje įskaitant paskutinį minimą dalyką, kai norima tą laiko ribą pabrėžti, vartojamas žodis imtinai (įskaitytinai). Laiko riba ir intervalas gali būti nusakomi ir be šių pabrėžiamųjų žodžių, bet tada riba gali būti nevienodai suprantama. Taigi kalbine prasme laiko ribos nustatymas be žodžio imtinai (įskaitytinai) tikslaus atsakymo neduoda ir kelia skirtingus termino procesiniams veiksams atlikti apibrėžimo aiškinimus. Tuo tarpu teismo nustatytas terminas procesiniam veiksmui atlikti turi būti tikslus ir nekelti abejonių, nes jo praleidimas sukelia teisinius padarinius (CPK 75 straipsnio 1 dalis).

Pirmosios instancijos teismas terminą apibrėžė kalendorine data, nuroydamas, kad apeliacinio skundo trūkumai turi būti ištaisyti iki 2005 m. birželio 15 d. tačiau teismas nenurodė, kad trūkumai turi būti ištaisyti iki nurodytos datos imtinai. Nepaisant to, kad pabrėžiamojo žodžio „imtinai“ teismas nenurodė, nustatytas laiko termino apibrėžimas aiškinamas taip, jog procesinis veiksmas gali būti atliktas ir teismo nurodytą dieną, t.y. birželio 15 dieną²⁷.

Jei terminas yra apibrėžtas įvykiu, kuris būtinai turi įvykti, tai terminas baigiasi įvykus tam įvykiui, pavyzdžiui, priėmus nutartį skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje ieškovas nebegali keisti ieškinio dalyko ar pagrindo, t. y., ieškinio dalyką ar pagrindą ieškovas gali keisti tik iki nutarties skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje priėmimo.

Jei terminas apibrėžtas tam tikra laiko trukme, pavyzdžiui „per 14 dienų“, jis baigiasi keturiolikta dieną, t.y. keturioliktoji termino diena ir yra paskutinė. Pavyzdžiui, jei terminas prasideda rugpjūčio 2 dieną, tai jis baigsis rugpjūčio 15 dieną, ir ši diena bus paskutinė, kurią dar bus galima atlikti procesinį veiksma.

Procesinį veiksma galima atlikti iki paskutinės termino dienos dvidešimt ketvirtos valandos nulis minučių. Tačiau procesiniai veiksmai dažniausiai turi būti atliekami teisme, o teismas dirba

²⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 15 d. nutartis civ. byloje I. Č., M. M. v. „Kelio“ restoranai (bylos Nr. 3K-3-130/2006 m.).

pagal nustatytas darbo valandas. Tokiu atveju procesinį veiksmȧ reikia atlikti iki teismo darbo laiko pabaigos ir tik tuomet bus pripȧžįstama, kad procesinis veiksmas atliktas laiku.

Ne visi procesiniai veiksmai turi ḃti atlikti tik teisme. Jei norima, pavyzḋziui, paduoti apeliacinį skundą, jį galima paduoti ne tiesiogiai teismui, o siųsti paštu. Tokiu atveju laiškas pašto įstaigai turi ḃti įteiktas iki paskutinės termino dienos dvidešimt ketvirtos valandos nulis minučių. Terminas nebus praleistas, nepaisant to, kad teismas laišką gaus terminui jau pasibaigus, jeigu toks veiksmas bus patvirtintas pašto spaudu ar išduotu kvitu.

Terminai gali ḃti skaičiuojami ne tik dienomis, bet ir metais, mėnesiais ar savaitėmis. Šiais atvejais terminų pabaigos nustatymo taisyklės geriausia aiškintis pateikiant pavyzḋžius.

Metais skaičiuojamas terminas pasibaigia atitinkamą paskutinių termino metų mėnesį ir dieną dvidešimt ketvirtą valandą nulis minučių (CPK 74 str. 1 d.). Pavyzḋziui, 2009 metų rugpjūčio 1 dieną prasidėjęs 3 metų terminas baigsis 2012 metų rugpjūčio 1 dieną. Ši diena ir bus paskutinė trijų metų termino diena, kuomet dar bus galima atlikti procesinį veiksmȧ.

Mėnesiais skaičiuojamas terminas pasibaigia atitinkamą termino paskutinio mėnesio dieną dvidešimt ketvirtą valandą nulis minučių (CPK 74 str. 2 d.). Mėnesiais skaičiuojamas terminas baigsis praėjus nustatytam mėnesių skaičiui, bet tą pačią kalendorinės datos arba įvykio, kuriais žymima termino pradžia, dieną. Pavyzḋziui, teismo sprendimui įsiteisėjus 2009 metų gegužės 10 dieną, trijų mėnesių terminas kasaciniam skundui paduoti baigiasi 2009 metų rugpjūčio 10 dieną dvidešimt ketvirtą valandą nulis minučių. Kai metais ar mėnesiais skaičiuojamo termino pabaiga tenka mėnesiui, kuris atitinkamos dienos neturi, terminas baigiasi paskutinę to mėnesio dieną (CPK 74 str. 3 d.). Šitai labai svarbu, kai terminas skaičiuojamas mėnesiais, nes ne visi mėnesiai turi vienodą skaičių dienų. Pavyzḋziui, rugpjūčio 31 dieną prasidėjęs šešių mėnesių terminas baigsis kitų metų vasario mėnesio 28 dieną, kadangi ši diena yra paskutinė mėnesio diena. Jei vasario mėnuo atitinkamais metais turėtų 29 dienas, tai šešių mėnesių terminas baigtųsi vasario 29 dieną.

Savaitėmis skaičiuojamas terminas pasibaigia atitinkamą paskutinės termino savaitės dieną dvidešimt ketvirtą valandą nulis minučių (CPK 74 str. 4 d.). Pavyzḋziui, 2009 metų liepos 6 dieną, pirmadienį, prasidėjęs dviejų savaitių terminas baigsis liepos 20 dieną, taip pat pirmadienį dvidešimt ketvirtą valandą nulis minučių.

Į kalendorinėmis dienomis skaičiuojamus procesinius terminus įeina ir oficialių švenčių, poilsio ir darbo dienos. Tais atvejais, kai paskutinė termino diena tenka ne darbo ar oficialios šventės dienai, termino pabaigos diena laikoma po jos einanti darbo diena (CPK 74 str. 5 d.). Tokiu atveju terminas prasitęsia iki pirmosios po nedarbo arba oficialios šventės dienos einančios dienos dvidešimt ketvirtos valandos nulis minučių. Bendrosios ne darbo dienos kiekvieną savaitę yra šeštadienis ir sekmadienis, tačiau tam tikrais atvejais ne darbo dienos gali ḃti perkeliamos ir,

pavyzdžiui, šeštadienis gali būti laikomas darbo diena, o penktadienis- ne. Oficialių švenčių dienas nustato Darbo kodekso²⁸ (toliau DK) 162 straipsnis:

1. sausio 1-ąją- Naujųjų metų dieną;
2. vasario 16-ąją- Lietuvos valstybės atkūrimo dieną;
3. kovo 11-ąją- Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną;
4. sekmadienį ir pirmadienį- krikščionių Velykų (pagal vakarietiškąją tradiciją) dienomis;
5. gegužės 1-ąją- Tarptautinę darbo dieną;
6. pirmąjį gegužės sekmadienį- Motinos dieną;
7. pirmąjį birželio sekmadienį- Tėvo dieną;
8. birželio 24-ąją- Rasos ir Joninių dieną;
9. liepos 6-ąją- Valstybės (Lietuvos karaliaus Mindaugo karūnavimo) dieną;
10. rugpjūčio 15-ąją- Žolinę (Švč. Mergelės Marijos ėmimo į dangų diena);
11. lapkričio 1-ąją- Visų šventųjų dieną;
12. gruodžio 25-ąją ir 26-ąją- Kalėdų dienomis.

Procesinių terminų pabaigos, kai paskutinė termino diena - ne darbo diena, nustatymo klausimu yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nagrinėdamas, pavyzdžiui, ieškovės V. P. kasacinį skundą civilinėje byloje 3K- 3- 638/2006²⁹. Ieškovė V. P. atskirąjį skundą dėl Vilniaus apygardos teismo 2006 m. vasario 8 dienos nutarties, kurios nuorašas įteiktas 2006 m. vasario 10 dieną, pašto įstaigai įteikė 2006 m. vasario 20 dieną. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija konstatavo, kad ieškovė atskirąjį skundą pateikė praleidusi įstatymo nustatytą terminą, kadangi pagal CPK 335 straipsnį, paskutinė termino atskirajam skundui paduoti diena buvo 2006 m. vasario 17 diena. Ieškovė savo kasaciniame skunde nurodė, kad paskutinė diena, t. y. 2006 m. vasario 17 diena, atskirajam skundui paduoti buvo ne darbo diena, kadangi Vyriausybės nutarimu Nr. 1413 „Dėl poilsio (ne darbo) dienų perkėlimo 2006 metais“ nustatyta, kad iš vasario 11 dienos, šeštadienio, poilsio diena perkeliama į vasario 17 dieną, penktadienį. Dėl to nurodyto termino pabaigos diena turi būti 2006 m. vasario 20 diena. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija, nagrinėdama šį skundą, konstatavo, kad 2006 m. vasario 20 dieną pašto įstaigai įteikusi atskirąjį skundą, ieškovė V. P. nepraleido termino atskirajam skundui paduoti. „Paskutinė termino atskirajam skundui dėl Vilniaus apygardos teismo 2006 m. vasario 8 dienos nutarties paduoti diena buvo ne darbo diena. Dėl to nurodyto termino pabaigos diena buvo po 2006 m. vasario 17 dienos einanti darbo diena, t. y. vasario 20 diena. Teisėjų kolegija nurodo, kad CPK 74 straipsnio 5 dalyje vartojama sąvoka „ne darbo diena“ atitinka sąvoką „poilsio diena“, vartojamą

²⁸ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas patvirtintas 2002 m. birželio 4 d. įstatymu Nr. IX-926// Valstybės žinios, 2002 Nr. 64- 2569.

²⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 29 d. nutartis civ. byloje V. P. v. R. A. (bylos Nr. 3K- 3- 638/2006 m.).

DK 161 straipsnyje. Poilsio diena - savaitės nepertraukiamas poilsis – yra poilsio laiko rūšis, o poilsio laikas yra laisvas nuo darbo laikas (DK 157 straipsnio 4 dalis, 156 straipsnis). DK 161 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad, esant penkių dienų darbo savaitei, bendros poilsio dienos yra šeštadienis ir sekmadienis, išskyrus šio straipsnio 2 – 4 dalyse ir kituose norminiuose teisės aktuose nustatytus atvejus. Taigi teisėjų kolegija konstatuoja, kad, taikant CPK 74 straipsnio 5 dalį ir aiškinant joje vartojamą sąvoką „ne darbo diena“, turi būti vadovujamasi DK 157 straipsnio 4 punktu, 161 straipsnio 1 dalimi ir Vyriausybės nutarimais, kuriais perkeliamos poilsio (ne darbo) dienos³⁰.

Teisinėje praktikoje pasitaiko atvejų, kai dėl tam tikrų priežasčių sustabdomas bylos nagrinėjimas. Toks veiksmas įtakoja ir procesinių terminų skaičiavimą. Pagal CPK 76 straipsnį, kai sustabdomas bylos nagrinėjimas, visų nepasibaigusių procesinių terminų eiga taip pat yra sustabdoma. Procesiniai terminai sustabdomi, kai atsiranda aplinkybės, kurios yra pagrindas sustabdyti bylą. Bylos sustabdymo pagrindai yra nurodyti CPK 163 ir 164 straipsniuose. Pavyzdžiui, teismas privalo sustabdyti bylą, kai viena iš šalių netenka veiksnio (CPK 163 str. 2 d.). Tokiu atveju procesinių terminų eiga sustabdoma nuo tos dienos, kai šalis įstatymo nustatyta tvarka yra pripažinta neveiksni, t. y. įsiteisėja teismo sprendimas dėl fizinio asmens pripažinimo neveiksniu. Sustabdytas terminas pradedamas skaičiuoti, kai į bylą įsitraukia tokio asmens atstovas pagal įstatymą ir priimama nutartis atnaujinti bylos nagrinėjimą. Terminas toliau skaičiuojamas nuo bylos nagrinėjimo atnaujinimo dienos.

Visų nepasibaigusių procesinių terminų eigos sustabdymas, kai sustabdomas bylos nagrinėjimas, gali būti paaiškinamas CPK 166 straipsnio 3 dalimi. Pagal šį straipsnį, sustabdžius bylos nagrinėjimą, jokie, išskyrus klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių sprendimą, procesiniai veiksmai byloje neatliekami. Vadinasi, jei, sustabdžius bylos nagrinėjimą, neatliekami jokie procesiniai veiksmai, tai ir procesiniai terminai tokių veiksmų atlikimui negali būti skaičiuojami.

Procesiniai terminai gali būti sustabdomi, pratęsimi, atnaujinami, tačiau negali būti nutraukti. Viena išimtis³¹ iš šios taisyklės numatyta CPK 607 straipsnyje, kuris nustato, kad senaties terminas vykdomajam dokumentui pateikti vykdyti nutraukiamas pateikiant šį dokumentą vykdyti, jeigu ko kita nenustato įstatymai. Senaties terminas nutraukiamas taip pat tuo atveju, kai skolininkas iš dalies įvykdo sprendimą. Po senaties termino nutraukimo senatis prasideda iš naujo, o laikas, praėjęs iki nutraukimo, į naują terminą neįskaičiuojamas.

Kalbant apie procesinių terminų eigos pabaigą, vertėtų paminėti, kad su procesinio termino pasibaigimu įstatymas sieja ne tik tam tikrų procesinių teisų praradimą, bet ir tam tikrų procesinių

³⁰ Ten pat.

³¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. T. I. Vilnius. Justitia, 2004.

veiksmų atlikimą. Dalyvaujantys byloje asmenys tam tikras procesines teises įgyvendinti gali tik pasibaigus atitinkamam procesiniam terminui. Pavyzdžiui, dalyvaujantis byloje asmuo negali tinkamai įgyvendinti teisės apskusti teismo sprendimą ar nutartį apeliacine ar kasacine tvarka, kol negavo motyvuoto žemesniosios instancijos teismo sprendimo ar nutarties; teismas tik priėmęs ieškinį (CPK 137 straipsnio 3 dalis) ar prašymą atnaujinti procesą (CPK 370 straipsnio 2 dalis), per CPK 148 straipsnio 1 dalyje nustatytą trijų dienų terminą turi išspręsti kartu su ieškiniu (prašymu dėl proceso atnaujinimo) teismui pateiktą pareiškimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Be to, tam tikrais atvejais per atitinkamą laikotarpį teismas ir kiti asmenys privalo susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo. Pavyzdžiui, pirmos instancijos teismas, gavęs apeliacinį skundą, negali išsiųsti bylos apeliacinės instancijos teismui apeliaciniam skundai nagrinėti, kol nesibaigė apeliacinio apskundimo terminas, nes apeliacinį skundą dėl teismo sprendimo gali paduoti ir kiti dalyvaujantys byloje asmenys (CPK 317 straipsnio 1 dalis); apeliacinės instancijos teismas negali išnagrinėti bylos apeliacine tvarka iš esmės, kol nesibaigė atsiliepimų į apeliacinį skundą pateikimo terminas (CPK 318 straipsnis); įpareigotieji asmenys negali perleisti areštuoto turto, išleisti areštuotų lėšų, kol nesibaigė laikinųjų apsaugos priemonių galiojimo terminas (CPK 145 straipsnio 6-8 dalys, 150 straipsnis) ir pan.

Aptarus procesinių terminų paskirtį, reikšmę bei rūšis, galima pateikti papildytą procesinio termino apibrėžimą: „*procesinis terminas* – tai įstatymo ar teismo nustatytas laikotarpis, per kurį teismas, dalyvaujantys byloje asmenys ir kiti civilinio proceso dalyviai privalo arba gali atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, nagrinėjant civilines bylas ir priimant teismo sprendimus bei juos vykdant, arba privalo susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo, taip pat kuriam pasibaigus dalyvaujantys byloje asmenys gali įgyvendinti tam tikras procesines teises“.³² Taigi procesinio termino samprata yra platesnė nei jo traktavimas vien kaip laikotarpio, per kurį privaloma ar galima atlikti tam tikrus veiksmus.

2.3. Procesinių terminų pažeidimo teisiniai padariniai

Praktikoje neretai pasitaiko atvejų, kai dėl tam tikrų priežasčių, pavyzdžiui, ligos, nežinojimo, neteisingo procesinių terminų pradžios ar pabaigos nustatymo, laiku neatliekamas procesinis veiksmas ar nepasinaudojama įstatymo suteikta teise.

CPK 75 straipsnio 1 dalis nustato, kad teisė atlikti procesinius veiksmus išnyksta pasibaigus įstatymų nustatytam ar teismo paskirtam jiems atlikti terminui, vadinasi, jei tam tikram procesiniam

³² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. II T. Teisinės informacijos centras. Vilnius. 2006, p. 247.

veiksmui atlikti nustatytas terminas pasibaigia, tai netenkama ir teisės tokiam procesiniam veiksmui atlikti. Tokiais atvejais byloje dalyvaujančiam asmeniui, turinčiam teisę atlikti atitinkamą veiksmą, bet nepadarius to laiku, atsiranda neigiamų procesinių teisinių padarinių. Tai išaiškino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo civilinių bylų: „civilinis procesas - vieninga tam tikrų tarpusavyje sąveikaujančių taisyklių visuma, kurių viena dažnai įtakoja kitą ir priklauso viena nuo kitos. Teismui, proceso dalyviams ar kitiems asmenims pažeidus įstatymų reglamentuotą proceso tvarką, taip pat ir procesinius terminus, neretai kyla tiesioginės ar netiesioginės procesinės pasekmės, paliečiančios dalyvaujančių byloje asmenų teises ar pareigas“.³³

Pavyzdžiui, praleidus įstatyme nustatytą septynių dienų terminą atskirtajam skundai paduoti (CPK 335 str.), byloje dalyvaujantis asmuo praranda teisę skusti teismo nutartį apeliacine tvarka; per teismo nustatytą terminą už paduotą ieškinį nesumokėjus žyminio mokesčio, teismas gražina ieškinį ieškovui ir ieškinys laikomas nepaduotu (CPK 115 str. 2, 3 d., 138 str.); pasibaigus pasirengimo bylos nagrinėjimui stadijai, pagal bendrą taisyklę šalys negali pakeisti ieškinio dalyko ir pagrindo, padidinti ar sumažinti pareikštų reikalavimų, pateikti naujų įrodymų, aplinkybių ar argumentų, atsakovas negali pareikšti priešieškinio (CPK 141 str., 142 str. 3 d., 143 str., 181 str. 2 d., 227 str. 2 d. ir pan.); procesiniai dokumentai, paduoti pasibaigus nustatytam terminui, gražinami juos padavusiems asmenims (75 str. 1 d., 315 str. 2 d.). Kaip matome iš pateiktų pavyzdžių, procesinių terminų praleidimas atima tam tikrų procesinių veiksmų atlikimo teisę, o tai neišvengiamai sukelia neigiamų teisinių padarinių ir papildomų rūpesčių.

Nors CPK 78 straipsnio 1 dalis tokiais atvejais palieka dar vieną teisę, t. y. kreiptis į teismą su prašymu atnaujinti praleistą terminą, tai dar nereiškia, kad praleistas terminas, o tuo pačiu ir prarasta teisė, bus atnaujintas. Procesinis terminas gali būti atnaujintas ir prarasta teisė sugrąžinta tik tuo atveju, jei teismas tokio termino praleidimo priežastis pripažįsta svarbiomis. Nuodugniau procesinių terminų atnaujinimo sąlygų ir tvarkos klausimai bus nagrinėjami sekančiuose skyriuose.

Tačiau nereikia pamiršti, kad procesiniai terminai nustatomi ne tik tam, kad byloje dalyvaujantys asmenys galėtų pasinaudoti savo teisėmis, bet ir tam, kad atliktų tam tikras pareigas.

Nustatyto tam tikrai procesinei pareigai atlikti termino praleidimas neatleidžia nuo pareigos atlikimo (CPK 75 str. 2 d.). Už laiku neatliktą pareigą teismas gali taikyti sankcijas arba kitokias neigiamo pobūdžio procesinio poveikio priemones. Pavyzdžiui, jeigu per nustatytą terminą teismo reikalavimas pateikti rašytinį įrodymą neįvykdytas ir nepranešta teismui apie tai, kad negalima jo pateikti dėl svarbių priežasčių arba nurodytas priežastis teismas pripažino nesvarbiomis, kaltiems asmenims gali būti skiriama iki vieno tūkstančio litų bauda, tačiau baudos paskyrimas neatleidžia atitinkamų asmenų nuo pareigos pateikti teismo reikalaujamą rašytinį įrodymą (199 str. 6 d.). CPK

³³ LAT CBS teisėjų kolegijos 1999 m. balandžio 7 d. nutartis civ. byloje UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ darbuotojų profesinė sąjunga v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ (bylos Nr. 3K-3-61/1999 m., kat 43).

numato, kad tam tikrais atvejais pareigos neatlikimas sukelia byloje dalyvaujantiems asmeniui nepalankių procesinių pasekmių, tačiau kartu panaikina ir asmens pareigą. Pavyzdžiui, jeigu atsakovas be pateisinamos priežasties per nustatytą terminą nepateikia atsiliepimo į ieškinį, teismas turi teisę, jei yra ieškovo prašymas, priimti sprendimą už akių (CPK 142 str. 4 d.). Šiuo atveju atsakovo pareiga, t. y. pateikti atsiliepimą į ieškinį, išnyksta, nes byloje yra priimtas procesinis sprendimas dėl bylos esmės.

Iš to, kas pasakyta, darome tokias išvadas:

- a) jei tam tikram procesiniam veiksmui atlikti nustatytas terminas pasibaigia, netenkama teisės tokiam procesiniam veiksmui atlikti;
- b) nustatyto tam tikrai procesinei pareigai atlikti termino praleidimas neatleidžia nuo pareigos atlikimo;
- c) už procesinių terminų nesilaikymą teismas gali taikyti sankcijas.

2.4. Pasirengimo teismui civilinių bylų nagrinėjimui terminai

Iškeltos civilinės bylos dažniausiai negalima išnagrinėti nedelsiant – teismui ir dalyvaujantiems byloje asmenims reikia susipažinti su procesiniais dokumentais ir pateiktais įrodymais, pateikti ar išreikalauti naujų įrodymų, gauti atsiliepimus į ieškinį, informuoti dalyvius apie teismo posėdžio vietą ir laiką ir t. t.. Todėl įstatyme numatyta antroji savarankiška civilinio proceso stadija – pasirengimas teismui civilinės bylos nagrinėjimui. Ši stadija yra „viena iš svarbiausių civiliniame procese garantuojant tiek proceso koncentruotumo principo įgyvendinimą, tiek teisingą bylos išnagrinėjimą“.³⁴

Anksčiau galiojusio 1964 metų CPK³⁵ 121 straipsnyje buvo numatyta bendra taisyklė, pagal kurią, teismui civilinės bylos nagrinėjimui turėjo būti pasirengta ne vėliau kaip per septynias dienas nuo pareiškimo priėmimo dienos, ir tik tuomet, kai byla sudėtinga, teisėjas motyvuota nutartimi galėjo pratęsti šį terminą iki dvidešimties dienų. Tokie terminai pasirengti teismui civilinės bylos nagrinėjimui „buvo labai trumpi, todėl nerealūs ir nuolat pažeidinėjami. Pasirengimo bylai nagrinėti stadija buvo tik formali, neefektyvi“.³⁶ Visi parengiamieji veiksmai būdavo atliekami teismo bylos nagrinėjimo stadijoje. Į teismo posėdį susirinkę dalyvaujantys byloje asmenys ir teismas dažnai nežinodavo šalių ginčo esmės ir ribų. Dėl šios priežasties bylos nagrinėjimas neišvengiamai būdavo daug kartų atidedamas – tekdavo tikslinti ieškinio

³⁴ Nekrošius V. Pasirengimas teismui civilinių bylų nagrinėjimui. *Justitia*. Nr. 1 (49). 2004.

³⁵ Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos civilinio proceso kodeksas. Vilnius. 1964 m.

³⁶ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. II T. Teisinės informacijos centras. Vilnius. 2006, p. 243.

reikalavimus, pateikti atsikirtimus į ieškinį ar priešieškinį, naujus įrodymus, įtraukti naujus byloje dalyvaujančius asmenis ir panašiai. Kalbėdamas apie senojo CPK pasirengimo teismiam civilinės bylos nagrinėjimui terminus profesorius V. Nekrošius viename iš savo straipsnių teigia, kad „ tokie terminai gali būti vertinami tik neigiamai dėl kelių priežasčių. Pirmiausiai, yra neįmanoma pasirengti bylos teismiam nagrinėjimui per septynias dienas, kadangi per tokį terminą neįmanoma ne tik pateikti atsiliepiamo į pareikštą ieškinį, bet ir apsiukeisti kita informacija. Todėl pasirengimas iš esmės vykdavo teismo nagrinėjimo metu ir tai lėmė būtinybę atidėti bylos nagrinėjimą. Antra, tokie terminai iš esmės vertė visas bylas vertinti pagal vieną „ kurpalių“, visiškai neatsižvelgiant į jų sudėtingumą. Ir trečia, neretai vertė teismą daryti procesinį broką skubant greitai išnagrinėti bylą“.³⁷

Šiuo metu galiojantis CPK, skirtingai nei 1964 metų CPK, pasirengimo teismiam civilinės bylos nagrinėjimui terminų nenustato (išskyrus nedispozityvias bylas). Toks šiai stadijai konkrečių terminų nenustatymas nereiškia, jog teismas nėra susietas pareigos rūpintis, kad teisminis ginčas būtų išspręstas kuo operatyviau. CPK (pavyzdžiui 2, 7, 72 straipsniai) nustato, kad teismas privalo imtis visų įstatyme numatytų priemonių, kad būtų užkirstas kelias vilkinti procesą, kuo greičiau būtų atkurta teisinė taika tarp ginčo šalių, ir siekti, kad byla būtų išnagrinėta vieno posėdžio metu, jeigu tai netrukdo tinkamai išnagrinėti bylą, taip pat kad įsiteisėjęs teismo sprendimas būtų įvykdytas per kiek įmanoma trumpesnę laiką ir kuo ekonomiškiau. Byloje dalyvaujantys asmenys taip pat privalo sąžiningai naudotis ir nepiktnaudžiauti jiems priklausančiomis procesinėmis teisėmis, rūpintis greitu bylos išnagrinėjimu. „ Atsakomybė dėl tinkamo šios proceso stadijos įgyvendinimo yra padalinta teismui ir šalims, atsižvelgiant į šalių pareigą rūpintis proceso skatinimu, taip pat į tai, kad būtent jos yra labiausiai suinteresuotos ginčo išsprendimu. Galima teigti, kad teismui čia tenka veikiau vadovaujantis, šalių nukreipimo teisinga linkme vaidmuo, o pagrindinį darbą turi atlikti būtent šalys“.³⁸

CPK 226 straipsnyje numatyta, kad visi šalių reikalavimai ir atsikirtimai galutinai turi būti suformuluoti pasirengimo teismiam nagrinėjimui metu, tad savaime suprantama, jog šis tikslas gali būti pasiekiamas tik jeigu ieškinio elementus šalys galės keisti ir atitinkamus reikalavimus pareikšti išimtinai iki pasirengimo teismiam nagrinėjimui pabaigos, išskyrus nedideles išimtis. Būtent tokios sąlygos ir numatytos CPK 141 ir 143 straipsniuose. Juose numatyta, kad tiek keisti ieškinio elementus, tiek pareikšti priešinį ieškinį byloje šalis turi teisę iki pasirengimo teismiam nagrinėjimui pabaigos. Vėliau šiomis procesinėmis teisėmis šalis gali naudotis tik jeigu tokio procesinio veiksmo būtinumas iškilo vėliau arba yra gautas priešingos šalies sutikimas, arba jeigu teismas mano, kad tai neužvilkins bylos nagrinėjimo. Būtina atkreipti dėmesį, kad šalies procesinė teisė keisti ieškinio elementus ir pareikšti priešinį ieškinį byloje nėra neribota ir pasirengimo

³⁷ Nekrošius V. Naujasis civilinio proceso kodeksas ir bendrojo proceso pirmosios instancijos teisme reformos pagrindiniai bruožai. Teisė. Mokslo darbai. T. 44. VU leidykla. 2002. p. 107.

³⁸ Nekrošius V. Pasirengimas teismiam nagrinėjimui. Justitia. Nr. 1 (49). 2004.

teisminiam nagrinėjimui etapu, kadangi teismas turi teisę atsisakyti tenkinti atitinkamą šalies prašymą, jeigu konstatuos, kad šalis pažeidžia savo pareigą rūpintis proceso skatinimu. „Šios nuostatos gali pasirodyti pakankamai griežtos, tačiau tai yra vienintelė iš tikrųjų efektyvi galimybė užtikrinti proceso koncentruotumo principo įgyvendinimą“.³⁹ Galima teigti, kad Lietuvos CPK reglamentacija šiuo požiūriu yra pati griežčiausia iš visų trijų Baltijos valstybių. Pavyzdžiui, Estijos CPK⁴⁰ 154 straipsnio pirmojoje dalyje teigiama, jog ieškovas turi teisę iki baigiamųjų kalbų pradžios pirmosios instancijos teisme keisti ieškinio elementus (151 str. tokiu pačiu terminu yra apibrėžiama ir priešinio ieškinio pateikimo galimybė). Panaši šios ieškovo procesinės teisės reglamentacija įtvirtinta ir Latvijos CPK⁴¹, iš kurio 74 straipsnio trečiosios dalies 3 punkto bei 136 straipsnio pirmosios dalies analizės galima daryti išvadą, jog keisti ieškinio elementus ir pareikšti priešinį ieškinį byloje šalis turi teisę iki bylos nagrinėjimo iš esmės pabaigos. Tokio pobūdžio reglamentavimas sudaro palankias galimybes nesąžiningai šaliai vilkinti bylos nagrinėjimą, t. y. sukelti bylos nagrinėjimo atidėliojimą.

Naujojo CPK XIV skyriaus pirmojo skirsnio normos, reglamentuojančios pasirengimą civilinių bylų nagrinėjimui teisme, nustato tik pateikiamų paruošiamųjų dokumentų skaičių ir maksimalų teismo nustatomą terminą paruošiamajam dokumentui pateikti (CPK 227 straipsnio 2 dalis) ar parengiamajam teismo posėdžiui paskirti (CPK 228 straipsnio 2 dalis). Teismas gali nustatyti ne trumpesnę kaip keturiolikos, bet ne ilgesnę kaip trisdešimties dienų terminą atsiliepiamams į ieškinį pareikšti, kuris išimtiniais atvejais, atsižvelgiant į atsakovo ar trečiojo asmens prašymą ir bylos sudėtingumą, gali būti pratęstas iki šešiasdešimties dienų (CPK 142 straipsnio 1 dalis). Pagal CPK 227 straipsnio 1 dalį paruošiamiesiems dokumentams (neįskaitant ieškinio ar atsiliepiamo į pareikštą ieškinį) pateikti teismas gali nustatyti ne ilgesnę kaip keturiolikos dienų terminą nuo šių dokumentų įteikimo dienos. Daugiau kaip du paruošiamuosius dokumentus (dubliką ir tripliką) teismas gali motyvuotai leisti pateikti tik išimtiniais atvejais. Jeigu teismas atlieka pasirengimą bylos nagrinėjimui parengiamajame teismo posėdyje, tai paprastai bylos nagrinėjimui turi būti pasirengiama per vieną parengiamąjį posėdį, išskyrus CPK 229 straipsnyje numatytas išimtis. Pirmasis parengiamasis posėdis turi įvykti ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo nutarties skirti parengiamąjį posėdį priėmimo dienos (CPK 228 straipsnis). Antrasis parengiamasis teismo posėdis turi įvykti ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo pirmojo posėdžio (CPK 229 straipsnis). Taigi įstatymas suteikia teismui teisę pačiam kontroliuoti pasirengimo bylos nagrinėjimui terminus, numatydamas teismo teisę įpareigoti byloje dalyvaujančius asmenis atlikti tam tikrus procesinius veiksmus, ir taikyti sankcijas, jei procesiniai veiksmai neatlikti ar atlikti

³⁹ Nekrošius V. Šalies pareiga rūpintis proceso skatinimu Lietuvos, Latvijos ir Estijos civiliniame procese. Teisė. 2004 Nr. 51.

⁴⁰ Гражданский процессуальный кодекс. Таллинн. 2000. с. 220.

⁴¹ Гражданский процессуальный закон. Рига. 2000. с. 116.

netinkamai. Tik atlikęs procesinius pasirengimo bylos nagrinėjimui veiksmus ir įsitikinęs, kad byla yra parengta nagrinėti, teismas skiria bylą nagrinėti teismo posėdyje (CPK 232 straipsnio 1 dalis) ir apie tai praneša byloje dalyvaujantiems asmenims (CPK 234 straipsnis).

Taigi galima daryti išvadą, kad šiuo metu galiojantis CPK vietoje bendrų pasirengimo bylos nagrinėjimui terminų nustatyti terminai atskiriems procesiniams veiksams atlikti (atsakovo atsiliepimui, paruošiamiesiems dokumentams pateikti, parengiamajam teismo posėdžiui paskirti). Įstatyme nustatyti tik maksimalūs terminai, paliekant teismui daugiau laisvės spręsti, kiek laiko reikės atlikti vieną ar kitą veiksmą konkrečioje byloje. Teismui palikta ir teisė nuspręsti, kada yra tinkamai pasirengta teismui bylos nagrinėjimui ir galima skirti bylą nagrinėti teismo posėdyje. Teismas turi paskirti realų terminą pasirengti bylos nagrinėjimui, atsižvelgdamas į bylos sudėtingumą, atsakovo gyvenamąją vietą ir t. t. Kartu tai lemia teismo pareigą siekti, kad bylos nagrinėjimui būtų pasirengta kiek įmanoma operatyviau.

Tačiau CPK 72 straipsnio 2 dalis numato, kad atskirų kategorijų civilinėms byloms išnagrinėti gali būti nustatyti procesiniai terminai. „Šiuo atveju CPK pavartotas terminas „ byloms išnagrinėti“ aiškintinas plačiaja prasme, tiek kaip terminas bylos išnagrinėjimui iš esmės teismo posėdyje, tiek ir kaip terminas pasirengti bylos nagrinėjimui teisme, kadangi specialiosios CPK normos atskiroms byloms nustato ne tik išnagrinėjimo, bet ir pasirengimo bylų išnagrinėjimui terminus.⁴² Tai daugiausia bylos, kuriose teismo vaidmuo yra aktyvus ir kuriose privalu su svarbiausiais asmens interesais susijusį sprendimą priimti kuo operatyviau.

Pasirengimo bylų nagrinėjimo terminai CPK yra numatyti, pavyzdžiui šių kategorijų bylose:

1. darbo bylose – pasirengimas bylą nagrinėti teisme turi būti baigtas ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo ieškinio priėmimo dienos (CPK 413 straipsnio 1 dalis);
2. bylose dėl daikto valdymo pažeidimų – pasirengimas bylą nagrinėti teisme turi būti baigtas ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo ieškinio priėmimo dienos (CPK 421 straipsnio 1 dalis).

Reikėtų paminėti, kad kituose įstatymuose gali būti numatyti ir kitokie pasirengimo bylos nagrinėjimui terminai. Pavyzdžiui, pagal ĮBĮ 9 straipsnio 4 dalį⁴³ bankroto byla turi būti parengta nagrinėti ir klausimas dėl bankroto bylos iškelimo turi būti išspręstas, teismui priimant nutartį atitinkamai iškelti arba atsisakyti iškelti įmonei bankroto bylą, ne vėliau kaip per vieną mėnesį nuo ieškinio gavimo dienos. Teismas turi teisę dėl svarbių priežasčių pratęsti pasirengimo nagrinėti bankroto bylą teisme terminą, bet ne ilgiau kaip vieną mėnesį. Restruktūrizavimo byla iškeliamą ir nagrinėjama CPK nustatyta tvarka, išskyrus ĮRĮ⁴⁴ nustatytas išimtis (ĮRĮ 7 straipsnio 1 dalis). Pagal ĮRĮ 7 straipsnio 4 dalį teismas, priėmęs nutartį iškelti restruktūrizavimo bylą ar atsisakyti ją

⁴² Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. III. Vilnius. 2007. p. 198.

⁴³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1012.

kelti, ne vėliau kaip per vieną dieną praneša apie tai įmonei ir pagrindiniams kreditoriams. Nutartis iškelti restruktūrizavimo bylą ar atsisakyti ją kelti įsiteisėja per dešimt dienų nuo priėmimo dienos, jei per šį terminą nebuvo apskūsta (ĮRĮ 7 straipsnio 5 dalis). Įsiteisėjus teismo nutarčiai iškelti restruktūrizavimo bylą, teismas per penkias kalendorines dienas privalo atlikti tam tikrus veiksmus, pavyzdžiui, apie restruktūrizavimo bylos iškėlimą privalo pranešti kitiems teismams, nagrinėjantiems bylas, kuriose šiai įmonei pareikšti turtiniai reikalavimai (ĮRĮ 7 straipsnio 6 dalis).

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad įstatymų leidėjas naujajame CPK iš esmės atsisakęs bylos išnagrinėjimo, taip pat ir pasirengimo teismui nagrinėjimui terminų, išskyrus nedideles išimtis, kai kalbama apie nedispozityvias bylas, sudarė sąlygas užtikrinti tinkamą, nors ir ilgesnį pasirengimą teismui nagrinėjimui. „Nekyla abejonių, kad ši proceso stadija pailgės, tačiau viso proceso koncentruotumo požiūriu tai turėtų sutrumpinti bylos nagrinėjimo trukmę“.⁴⁵

2.5. Civilinės bylos išnagrinėjimo terminai

Anksčiau galiojusiam 1964 m CPK buvo nustatytas bendras civilinės bylos išnagrinėjimo vieno mėnesio terminas. Tačiau toks terminas, kaip ir septynių dienų pasirengimo teismui civilinės bylos nagrinėjimui terminas, yra vertinamas neigiamai. Vieno mėnesio terminas bylos išnagrinėjimui dažniausiai yra per trumpas, todėl vertė teismus skubėti, o tai neišvengiamai lėmė ir tam tikrų klaidų atsiradimą. Be to, dėl per trumpo pasirengimo teismui civilinės bylos nagrinėjimui termino, parengiamieji veiksmai būdavo atliekami teismo bylos nagrinėjimo stadijoje, todėl pačiam bylos nagrinėjimui likdavo mažiau laiko. Dėl šios priežasties, ir dėl to, kad vieno mėnesio terminas bylos išnagrinėjimui paprastai yra nepakankamas, nerealus, šis terminas ne retai buvo pažeidžiamas. Galima daryti išvadą, kad toks reglamentavimas, t. y. vieno bendro visoms civilinės bylos išnagrinėjimo termino nustatymas, neatitiko tikrovės todėl buvo netinkamas ir neveiksmingas.

Kaip jau anksčiau minėta, dabartinis CPK civilinių bylų išnagrinėjimo terminų nenustato (išskyrus tam tikras išimtis). Šis procesinis įstatymas tik įpareigoja teismą rūpintis, kad civilinė byla teisme būtų išnagrinėta per kuo trumpesnę laiką, nebūtų vilkinamas bylos išnagrinėjimas, bei siekti, kad civilinė byla būtų išnagrinėta per vieną teismo posėdį (CPK 72 straipsnio 1 dalis). Kad būtų pasiekta šių tikslų, yra nustatyti terminai tik tam tikriems procesiniams veiksams atlikti. Pavyzdžiui, prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo teismas privalo išspręsti ne vėliau kaip per tris dienas nuo jo gavimo (CPK 148 straipsnio 1 dalis); aprašomoji ir motyvuojamoji sprendimo dalys turi būti surašomos ne vėliau kaip per penkias dienas nuo sprendimo paskelbimo

⁴⁵ Nekrošius V. Pasirengimas teismui nagrinėjimui. Justitia. Nr. 1 (49). 2004.

(CPK 268 straipsnio 3 dalis); teismo sprendimo nuorašas turi būti išsiųstas šalims ir tretiesiems asmenims, neatvykusiems į teismo posėdį, ne vėliau kaip per penkias dienas nuo sprendimo paskelbimo dienos (CPK 275 straipsnio 1 dalis); teismo nutarčių, kurios gali būti skundžiamos atskirtaisiais skundais, nuorašus teismo posėdyje nedalyvavusiems asmenims teismas turi išsiųsti ne vėliau kaip per tris dienas nuo jų priėmimo dienos (CPK 292 straipsnis); pastabos dėl teismo posėdžio protokolo turi būti išnagrinėtos per tris dienas nuo jų pateikimo dienos (CPK 172 straipsnio 5 dalis); įsiteisėjus teismo sprendimui, kuriuo keičiamas daikto teisinis statusas ar iš esmės keičiamos valdymo, naudojimo ar disponavimo juo galimybės, taip pat jei teismo sprendimas turi įtakos registruojamo daikto teisiniam statusui ar daiktinėms teisėms į jį, teismo sprendimo nuorašą teismas ne vėliau kaip per tris dienas turi nusiųsti viešojo registro tvarkytojui (CPK 275 straipsnio 2 dalis); teismo sprendimas byloje dėl santuokos nutraukimo ir santuokos pripažinimo negaliojančia per tris dienas nuo jo įsiteisėjimo dienos turi būti išsiųstas teismo buvimo vietos civilinės metrikacijos įstaigai (CPK 385 straipsnio 2 dalis) ir kt.

Atskiroms civilinių bylų kategorijoms įstatymų gali būti nustatytas bylos išnagrinėjimo terminas (CPK 72 straipsnio 2 dalis). Tai daugiausia bylos, kur teismas yra aktyvus ir būtina kuo operatyviau priimti su svarbiausiais asmens interesais susijusį sprendimą.

Bylos išnagrinėjimo terminai yra numatyti šių kategorijų byloje:

1. darbo bylos turi būti išnagrinėtos ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo tos dienos, kurią buvo baigtas pasirengimas bylą nagrinėti teisme (CPK 413 straipsnio 3 dalis);
2. bylos dėl daikto valdymo pažeidimų – per trisdešimt dienų nuo tos dienos, kurią buvo baigtas pasirengimas bylą nagrinėti teisme (CPK 421 straipsnio 2 dalis);
3. dokumentiniame procese preliminarus sprendimas priimamas per keturiolika dienų nuo ieškinio priėmimo dienos (CPK 427 straipsnio 2 dalis);
4. CPK 430 straipsnio 3 dalyje numatyti bylos išnagrinėjimo terminai gavus atsakovo prieštaravimą dokumentiniame procese – teismo posėdis skiriamas ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo ieškovo atsiliepiamo į atsakovo prieštaravimus gavimo teisme dienos arba nuo tos dienos, kai pasibaigė terminas ieškovo atsiliepimui pateikti;
5. teismo įsakymai, išsprendus pareiškimo priėmimo klausimą, išduodami nedelsiant, tačiau ne vėliau kaip kitą dieną (CPK 436 straipsnio 1 dalis);
6. bylos dėl santuokos nutraukimo abiejų sutuoktinių bendru sutikimu ar vieno sutuoktinio prašymu turi būti išnagrinėjamos ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo prašymo priėmimo dienos (CPK 540 straipsnio 2 dalis);
7. bylos dėl hipotekos ar įkeitimo teisinių santykių - per tris darbo dienas nuo prašymo ar pareiškimo gavimo dienos (CPK 545 straipsnis);

8. bylos dėl teismo leidimų išdavimo ar faktų patvirtinimo, turto administravimo, paveldėjimo procedūrų taikymo ir kitos bylos, kurios pagal CK bei kitus įstatymus nagrinėtinos supaprastinto proceso tvarka – per penkias dienas nuo prašymo priėmimo dienos (CPK 582 straipsnio 2 dalis);
9. byloje dėl įmonių bankroto bylos iškelimo teismas turi per vieną mėnesį priimti nutartį iškelti bankroto bylą ar atsisakyti ją iškelti (ĮBĮ 9 straipsnio 4 dalis);
10. bylose dėl įmonių bankroto atskirtąjį skundą dėl nutarties iškelti bankroto bylą, paskirti, laikinai pavaduoti administratorių ar atstatydinti administratorių apeliacinės instancijos teismas privalo išnagrinėti ne vėliau kaip per dvi savaites nuo atskirojo skundo padavimo dienos (ĮBĮ 10 straipsnio 8 dalis);
11. bylose dėl įmonių bankroto teismas pripažįsta įmonę bankrutavusia ir priima nutartį ją likviduoti, jei per tris mėnesius nuo nutarties patvirtinti kreditorių reikalavimus įsiteisėjimo dienos nebuvo priimta nutartis dėl taikos sutarties sudarymo, ir jei teismas šio termino nepratęsė kreditorių susirinkimo prašymu (ĮBĮ 30 straipsnio 1 ir 2 dalys);
12. atsisakymas registruoti profesinės sąjungos, jų susivienijimų įstatus (statutą) gali būti apskūstas apylinkės teismui, kuris skundą išnagrinėja per dešimt dienų (Profesinių sąjungų įstatymo⁴⁶ 8 straipsnis);
13. bylą dėl streiko pripažinimo neteisėtu teismas turi išnagrinėti per dešimt dienų (Darbo kodekso 81 straipsnio 1 dalis).

⁴⁶Lietuvos respublikos profesinių sąjungų įstatymas// Valstybės žinios. 1991, Nr. 34- 933;

III. PROCESINIŲ TERMINŲ ATNAUJINIMAS

Pagal CPK 75 straipsnio 1 dalį, teisė atlikti procesinius veiksmus išnyksta pasibaigus įstatymų nustatytam ar teismo paskirtam jiems atlikti terminui. Tačiau tai nereiškia, kad asmuo iš viso prarado galimybę atlikti tą procesinį veiksma. Praleidęs įstatymo nustatytą ar teismo paskirtą terminą asmuo turi teisę kreiptis į teismą prašydamas jį atnaujinti. Kreipimasis į teismą dėl praleisto procesinio termino atnaujinimo, dar nereiškia, kad toks terminas tikrai bus atnaujintas. Asmenims, besikreipiantiems į teismą dėl praleisto procesinio termino atnaujinimo, reikia įrodyti, kad priežastys, dėl kurių praleido terminą yra svarbios, kadangi praleistas terminas gali būti atnaujintas tik tuo atveju, jei teismas jo praleidimo priežastis pripažįsta svarbiomis (CPK 78 straipsnio 1 dalis).

Tačiau reikia skirti procesinių terminų atnaujinimą nuo jų pratęsimo. Todėl būtų tikslinga akcentuoti jų skirtumus. Pagrindinis skirtumas tarp procesinio termino atnaujinimo ir jo pratęsimo yra tas, kad procesinio termino atnaujinimas yra ne kas kita, kaip teisės atlikti tam tikrą procesinį veiksma sugražinimas nepaskiriant kokio nors naujo (papildomo) termino. Atnaujintas gali būti jau pasibaigęs procesinis terminas, tuo tarpu pratęstas - tik nepasibaigęs. Be to, pratęstas gali būti tik teismo paskirtas procesinis terminas, o atnaujintas gali būti tiek teismo nustatytas, tiek įstatymo numatytas procesinis terminas. Vadinasi, procesinis terminas gali būti atnaujintas, jeigu:

1. jis yra numatytas įstatymo ar nustatytas teismo;
2. jis jau pasibaigęs;
3. teismas jo praleidimo priežastis pripažino esant svarbiomis.

3.1. Procesinių terminų atnaujinimo tvarka

Kaip jau minėta, praleidęs įstatymo nustatytą ar teismo paskirtą terminą, asmuo turi teisę kreiptis į teismą su pareiškimu jį atnaujinti, kartu nurodydamas priežastis, dėl kurių praleido procesinį terminą. Pareiškimas dėl praleisto procesinio termino atnaujinimo paduodamas teismui, kuriame reikėjo atlikti procesinį veiksma (CPK 78 straipsnio 2 dalis). Toks pareiškimas nagrinėjamas rašytinio proceso tvarka.

Pareiškimas dėl procesinio termino atnaujinimo turi būti motyvuotas ir atitikti kitus bendruosius procesiniam dokumentui keliamus reikalavimus (CPK 111 straipsnis), t. y. tokiam pareiškime turi būti nurodomos aplinkybės, patvirtinančios prašymo pagrįstumą, prie prašymo turi būti pridedami atitinkami įrodymai (CPK 78 straipsnio 4 dalis).

Paduodant pareiškima dėl termino atnaujinimo, kartu turi būti atliekamas ir atitinkamas procesinis veiksmas, kuriam atlikti terminas yra praleistas (CPK 78 straipsnio 3 dalis) –

paduodamas skundas, pateikiami dokumentai ar atliekami kiti procesiniai veiksmai. Pavyzdžiui, kartu su pareiškimu atnaujinti atskirojo ar apeliacinio skundo padavimo terminą turi būti paduodamas atitinkamai ir atskirasis ar apeliacinis skundas. Išsprendęs termino atnaujinimo klausimą, teismas paprastai iš karto išsprendžia ir apeliacinio ar atskirojo skundo priėmimo klausimą.

Čia vertėtų atkreipti dėmesį, kad tiek apeliacinis, tiek atskirasis skundas paduodamas per tą teismą, kurio sprendimas yra skundžiamas (CPK 310 straipsnis, 338 straipsnis). Kadangi apeliacinio skundo priėmimo klausimą sprendžia pirmosios instancijos teismas, priėmęs sprendimą (CPK 315 straipsnis), tai ir prašymas atnaujinti praleistą apeliacinio ar atskirojo skundo padavimo terminą paduodamas kartu su šiais skundais pirmosios instancijos teismui (CPK 78 straipsnis). Tik patenkinęs pateiktą prašymą atnaujinti terminą, jei apeliacinis ar atskirasis skundas atitinka visus įstatymo reikalavimus, pirmosios instancijos teismas priima skundą ir jį kartu su byla nusiunčia apeliacinės instancijos teismui. Tačiau teismų praktikoje pasitaiko atvejų, kai pirmosios instancijos teismai, net nespėdami apelianto pateikto prašymo atnaujinti praleistą apeliacinio ar atskirojo skundo padavimo terminą, civilinę bylą persiunčia nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. „Nustatęs šį trūkumą, apeliacinės instancijos teismas turėtų grąžinti apeliacinį skundą su byla pirmosios instancijos teismui CPK 307 straipsnio 2 dalies reikalavimams įvykdyti, nes priešingu atveju, apeliacinės instancijos teismui sprendžiant pirmosios instancijos teismo kompetencijai priskirtą klausimą, būtų pažeistos tiek funkcinio teisingumo taisyklės, tiek procesinės apelianto teisės, nes apeliacinės instancijos teismui atmetus prašymą apeliantas netektų įstatyme numatytos galimybės ginčyti jo netenkinančios nutarties apeliacine tvarka“.⁴⁷ Tai išaiškino ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių: „, apeliantas, paduodamas apeliacinį skundą praleidęs 30 dienų terminą, pateikė prašymą šį terminą atnaujinti. Šilalės apylinkės teismas priėmė apeliacinį skundą, bet nesvarstė prašymo atnaujinti terminą šiam skundui paduoti ir dėl jo nepriėmė jokie procesinio sprendimo. Nustatęs šį trūkumą, apeliacinės instancijos teismas negrąžino apeliacinio skundo apylinkės teismui CPK 307 straipsnio 2 dalies reikalavimams įvykdyti, o pats sprendė prašymą ir, jį atmetęs, apeliacinį procesą nutraukė. CPK 315 straipsnio 5 dalis numato, kad apeliacinis procesas turi būti nutraukiamas CPK 315 straipsnio 2 dalies 1-3 punktuose išvardytais atvejais: kai nagrinėjant bylą apeliacine tvarka, paaiškėja, kad skundas paduotas praleidus terminą ir nebuvo prašoma terminą atnaujinti ar prašymas nepatenkintas; skundas paduotas neveiksnaus asmens ar neturinčio teisės jį paduoti; skundžiamas sprendimas ar nutartis pagal įstatymą negali būti apeliacinio apskundimo objektas. Šiuos trūkumus turi nustatyti pirmosios instancijos teismas,

⁴⁷ Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. II T. Teisinės informacijos centras. Vilnius. 2006, p. 260.

sprenddamas apeliacinio skundo priėmimo klausimą, ir nepriimti apeliacinio skundo, bet gražinti jį padavusiajam, todėl apeliacinis procesas negali būti pradėtas.

Šios bylos atvejis, kai nagrinėjant bylą apeliacine tvarka paaiškėja, jog prašymas atnaujinti terminą apeliaciniam skundai paduoti nebuvo sprendžiamas, nėra konkrečiai įvardytas CPK 315 straipsnio 2 dalyje kaip apeliacinio proceso nutraukimo pagrindas. Vis dėlto konstatavus, kad apeliacinis procesas pradėtas neteisėtai, jis turi būti nutrauktas. Nesant įstatymo, reglamentuojančio ginčo materialinį arba procesinį santykį, teismas, vadovaudamasis CPK 3 straipsnio 6 dalimi, taiko įstatymą, reglamentuojantį panašius santykius (įstatymo analogija). Teismo veiksmus, nustačius, kad apeliacinis procesas pradėtas, esant pasibaigusiam ir neatnaujintam apeliacinio skundo padavimo terminui, reglamentuoja CPK 315 straipsnio 2 dalies 1 punktas bei 5 dalis, todėl šios normos, kaip reglamentuojančios panašius procesinius santykius, gali būti taikomos nagrinėjamos bylos atveju. Šių įstatymo normų pagrindu apeliacinis procesas nutrauktinas.

Apeliacinės instancijos teismas nutraukė apeliacinį procesą, tačiau CPK 315 straipsnio 2 dalies 1 punktą bei 5 dalį taikė ne įstatymo analogijos pagrindu, nes negražindamas prašymo atnaujinti terminą nagrinėti pirmosios instancijos teismui, bet jį išsprendęs ir netenkinęs, sukūrė prielaidą šias teisės normas taikyti tiesiogiai. Iš CPK 307 straipsnio 2 dalies, nustatančios tokio prašymo sprendimo tvarką, akivaizdu, kad įstatymas pareigą išspręsti prašymą atnaujinti terminą paduoti apeliacinį skundą įpareigoja pirmosios instancijos teismą, tuo tarpu apeliacinės instancijos teismą – nagrinėti atskirą skundą dėl prašymo atnaujinti terminą atmetimo, todėl apeliacinės instancijos teismas pirmąja instancija spręsti šio prašymo neturi teisės. Šios bylos atveju, kai bylą iš esmės pirmąja instancija išnagrinėjo apylinkės teismas, pagal CPK 315 straipsnio 1 dalį šis teismas turėjo spręsti ir visus su apeliacinio skundo priėmimu susijusius klausimus: patikrinti apeliacijos galimumą, apeliacinio skundo turinio atitikimą įstatymo reikalavimams, reikiamų priedų pridėjimą, apeliacijos subjekto tinkamumą ir termino paduoti apeliacinį skundą laikymąsi (CPK 303, 305-307, 311 straipsniai). Esant prašymui atnaujinti terminą paduoti apeliacinį skundą, pirmosios instancijos teismas privalo jį išspręsti. Tik patenkinus pateiktą prašymą atnaujinti terminą, jei apeliacinis skundas atitinka visus įstatymo reikalavimus, pirmosios instancijos teismas priima skundą ir jį kartu su byla nusiunčia apeliacinės instancijos teismui. Apygardos teismui įstatymas numatė apeliacijos funkciją nagrinėjant apylinkės teismų priimtus sprendimus ir nutartis (Teismų įstatymo 19 straipsnio 3 punktas). Klaipėdos apygardos teismo teisėjų kolegija, išnagrinėjusi prašymą atnaujinti terminą, sprendė vieną iš klausimų, kuriuos įstatymas priskyrė spręsti apeliacinį skundą priimančiam, o ne jį nagrinėjančiam teismui. Taigi apeliacinės instancijos teismo teisėjų kolegijai sprendžiant pirmosios instancijos teismui priskirtą klausimą, pažeistos tiek funkcinio teisingumo taisyklės, tiek procesinės apelianto teisės, nes apeliacinės instancijos teismui atmetus prašymą, apeliantas netenka įstatyme numatytos galimybės ginčyti jo netenkinančios nutarties apeliacine

tvarka. Esant ribotai kasacijai, tokios apeliacinės instancijos teismo priimtos nutarties dėl atsisakymo atnaujinti terminą apskundimas tampa nepagrįstai suvaržytas, o neperžiūrėjus šios nutarties, nėra galimybės pradėti apeliacinį procesą, taigi iš esmės suvaržoma ir šalies teisė į apeliaciją dėl teismo sprendimo, kuriuo byla išnagrinėta iš esmės.⁴⁸

CPK nėra numatyta, kad atnaujinti praleistą procesinį terminą teismas gali tik tokiu atveju, jeigu to prašo byloje dalyvaujantis asmuo. Vienoje iš Lietuvos apeliacinio teismo nutarčių akcentuota, kad procesinio termino atnaujinimo klausimą gali svarstyti teismas ir savo iniciatyva. „Nei CPK 78 straipsnyje, nei 307 straipsnyje, nei kitoje kurioje nors įstatymo normoje nėra numatyta, kad atnaujinti praleistą procesinį terminą teismas gali tik tokiu atveju, jeigu to prašo byloje dalyvaujantis asmuo. Teismas pagal pareigas privalo tinkamai vykdyti teisingumą, vadovautis teisės į tinkamą teismo procesą principu, ir savo iniciatyva atitinkamai reaguoti į visas aplinkybes, kurios užkerta kelią šiam principui įgyvendinti. Ypač dėmesingas ir atidus teismas turi būti, jeigu tokios aplinkybės atsirado arba jų padariniai pasunkėjo dėl paties teismo veiksmų, kuriais buvo pažeistos proceso teisės normos. Dėl nurodytų priežasčių, kai asmuo procesinį veiksma atlieka praleidęs nustatytą terminą, vien ta aplinkybė, kad nėra dalyvaujančio byloje asmens prašymo praleistą procesinį terminą atnaujinti, negali būti vertinama kaip pagrindas atsisakyti svarstyti praleisto procesinio termino atnaujinimo klausimą. Taip pat ši aplinkybė negali pateisinti ir teismo atsisakymo atnaujinti praleistą procesinį terminą, kai turima duomenų, kurie yra pagrindas pripažinti šį terminą praleistu dėl svarbios priežasties. Turėdamas duomenų, kad procesinis terminas galėjo būti praleistas dėl aplinkybių, nepriklausančių nuo jį praleidusio asmens valios, teismas *ex proprio motu*, atsižvelgdamas į atitinkamos kategorijos bylose galiojančias įrodinėjimo taisykles, turi svarstyti termino atnaujinimo klausimą. Nustatęs, kad terminas praleistas dėl svarbios priežasties ir kad, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, procesinį veiksma asmuo atliko per protingą laiką, teismas privalo praleistą procesinį terminą atnaujinti, nepriklausomai nuo to, ar dalyvaujantis byloje asmuo padavė prašymą jį atnaujinti, ar ne.“⁴⁹

Apibendrinant procesinių terminų atnaujinimo tvarką reikėtų akcentuoti tokius pagrindinius dalykus:

a) pareiškimas dėl praleisto procesinio termino atnaujinimo turi būti paduodamas teismui, kuriame reikėjo atlikti procesinį veiksma;

b) pareiškimas dėl procesinio termino atnaujinimo turi būti motyvuotas ir atitikti kitus bendruosius procesiniam dokumentui keliamus reikalavimus;

⁴⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartis civ. byloje *UAB „Concepta consultation“ v. S. Kubilius* (bylos Nr. 3K-3-405/2004 m., kat. 115).

⁴⁹ Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. sausio 8 d. nutartis civ. byloje pagal ieškovo R. Kančio atskirtąjį skundą (bylos Nr. 2-36/2004 m., kat. 92).

c) paduodant pareiškimą dėl termino atnaujinimo, kartu turi būti atliekamas ir atitinkamas procesinis veiksmas, kuriam atlikti terminas yra praleistas.

3.2 Procesinių terminų atnaujinimo sąlygos

CPK 78 straipsnio 1 dalis numato, jog asmenims, praleidusiems įstatymų nustatytą ar teismo paskirtą terminą dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, praleistas terminas gali būti atnaujinamas. Tačiau svarbių priežasčių, dėl kurių praleistas procesinis terminas gali būti atnaujintas, įstatymas neišvardija, taip pat nėra nustatyti kriterijai, pagal kuriuos galima būtų spręsti, kokios termino praleidimo priežastys pripažintinos svarbiomis. Tai kiekvienu konkrečiu atveju nustato teismas. Teismų praktikoje svarbiomis termino praleidimo priežastimis yra laikomos tokios „objektyvios aplinkybės, kurios atsirado termino eigos metu ir sudarė suinteresuotam asmeniui rimtas kliūtis atlikti jam uždėtą pareigą arba įgyvendinti suteiktą teisę“.⁵⁰ Žodį „svarbios“ reikia suprasti „kaip nuorodą į ekstraordinarines aplinkybes“.⁵¹

Klausimą, ar konkrečios termino praleidimo priežastys yra svarbios ir sudaro pagrindą jį atnaujinti, teismas turi spręsti vadovaudamasis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais, atsižvelgdamas į įstatyme nustatyto termino tikslus, konkrečias faktines bylos aplinkybes, dėl kurių šis terminas buvo praleistas, taip pat į kitas reikšmingas bylos aplinkybes. Teismas kiekvienu konkrečiu atveju turi įvertinti pareiškėjo nurodytą termino praleidimą pateisinančių aplinkybių atsiradimo momentą, jų egzistavimo trukmę, taip pat ar po to, kai minėtos aplinkybės išnyko, asmuo kreipėsi į teismą per protingą laiko tarpą ir pan. Be to, vertintina, ar asmuo buvo pakankamai atidus, sąžiningas, ar, priešingai, savo teises įgyvendino nerūpestingai, aplaidžiai. Šia prasme kiekvienam konkrečiam atvejui taikytini ne vidutiniai, o individualūs sąžiningo, atidaus bei rūpestingo elgesio standartai.

Apie tai, kaip turi būti vertinamos aplinkybės, lėmusios procesinio termino praleidimą, yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas: „pagrindinė procesinio termino atstatymo sąlyga, nurodyta CPK 127 straipsnyje, svarbios priežastys, dėl kurių dalyvaujantis byloje asmuo šį terminą praleido. Dėl to procesinio termino atstatymo klausimą nagrinėjantys teismai privalo aiškintis dėl termino atnaujinimo suinteresuoto asmens nurodytas aplinkybes (priežastis), dėl kurių terminas buvo praleistas, visetą ir svarbą. Įstatyme nenustatyta, kokios termino praleidimo priežastys pripažintinos svarbiomis. Įstatymo sąvoka „svarbios priežastys“ yra vertinamoji, todėl teismas turi

⁵⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 7 d. nutartis civ. byloje H. Brazys v. A. Jakaitis (bylos Nr. 3K-3-1506/2002 m. kat. 92).

⁵¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 23 d. nutartis civ. byloje A. Perkauskas v. V. Dauka, LIAB „Erla investicija“ (bylos Nr. 3K-3-589/2001 m., kat. 92).

ši klausimą spręsti atsižvelgdamas į procesinių terminų instituto paskirtį, ginčo esmę, bylos reikšmę skundo pateikėjui, jo amžių, išsilavinimą, profesinę veiklą, kitas jo asmenines savybes, jo veiksmus po ginčo išnagrinėjimo, materialinę padėtį, sveikatos būklę bei kitas faktines aplinkybes; teismas taip pat privalo vadovautis teisingumo ir protingumo kriterijais (CPK 11 str. 7 d.).⁵²

Darome išvadą, kad praleisto procesinio termino atstatymo klausimo išsprendimas turi būti pagrįstas aplinkybių viseto ištyrimu bei jų įvertinimu. Tik tokiu būdu priimtas sprendimas gali būti vertinamas kaip tinkamas ir teisingas. Akcentavimas tik vienos ar kelių aplinkybių, neįvertinus jų visumos, gali būti neteisingos, neatitinkančios tikrovės situacijos suvokimo priežastimi, sąlygojančia netinkamo sprendimo priėmimą. Be to, „reikiama nepasvertas, nepakankamai motyvuotas sprendimas neatstatyti terminą apeliaciniam skundai paduoti galėtų būti vertinamas kaip vengimas ginti pažeistą teisę“.⁵³

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima teigti, kad procesinis terminas gali būti atnaujintas tik tokiu atveju, kai dėl tokio termino atnaujinimo pareiškimą padavęs asmuo įrodo, jog jo praleidimo priežastys yra tikrai svarbios. Tuo tarpu teismo pareiga - priimti sprendimą tik tuomet, kai bus tinkamai iširtos bei įvertintos visos aplinkybės.

Kaip jau minėta, įstatyme neįvardijama, kurios priežastys laikytinos svarbiomis. Šis klausimas paliekamas spręsti teismui savo nuožiūra, todėl tam, kad išsiaiškinti kurios aplinkybės laikomos svarbiomis priežastimis, o kurios tokiomis nelaikomos, galima tik analizuojant teismų praktiką. Teismų praktikoje svarbiomis priežastimis, dėl kurių gali būti atnaujinamas praleistas procesinis terminas, dažnai pripažįstama pareiškimą padavusio asmens liga, įvairios stichinės nelaimės, senyvas amžius, menkas išsilavinimas, suklydimas ir panašios aplinkybės.

Liga pati savaime nėra laikoma svarbia procesinio termino praleidimo priežastimi. „Liga svarbia apeliacinio apskundimo termino praleidimo priežastimi pripažintina priklausomai nuo to, kiek ji galėjo įtakoti sergančiojo asmens valią ar fizines galimybes paštu ar per atstovą savalaikiai paduoti skundą. Tik tuo atveju, jeigu liga buvo tokio pobūdžio, kad dėl jos asmuo apskritai negalėjo išreikšti savo valios arba ribojo jo fizines galias tokiu laipsniu, kad jis pats negalėjo apeliacinio skundo surašyti ir pasiųsti paštu ar pasirūpinti tinkamu savo teisių atstovavimu, gali būti pripažinta svarbia termino praleidimo priežastimi“.⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-106/2006⁵⁵ nustatyta, jog ieškovas yra pirmos grupės invalidas, negalintis gyventi be pašalinių asmenų pagalbos, rūpintis savimi, tvarkyti buitines reikalus, jog ieškovo sutrikusi judėjimo funkcija bei galimybė išvykti iš namų, bendrauti ir tvarkyti iškilusias problemas labai

⁵² LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 19 d. nutartis civ. byloje S. Zacharevič v. B. Jurgelevič (bylos Nr. 3K-3-250/2003 m. kat 92).

⁵³ Ten pat.

⁵⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. lapkričio 15 d. nutartis civ. byloje Z. Mockevičienė v. P. Vaičiulis ir kt. (bylos Nr. 3K-3-1172/2000 m. kat. 42).

⁵⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 8 d. nutartis civ. byloje N. N. v. N. T. (bylos Nr. 3K-3-106/2006).

ribota. Teisėjų kolegijos vertinimu, nors ieškovo sveikatai nepagerėjus jis kreipėsi į teismą ir dalyvavo teismų posėdžiuose, aprašytoji ieškovo negalia buvo pripažinta svarbia priežastimi, dėl kurios ieškovas laiku nepareiškė ieškinio teisme. Terminas apeliaciniam skundai paduoti ieškovui buvo atnaujintas. Analogiškos teismo išvados buvo ir kitoje civilinėje byloje. Iš pateiktų dokumentų (medicininių pažymėjimų) teismas įsitikino, jog asmuo yra antros grupės invalidas dėl bendro susirgimo. Jam nustatyta stuburo osteochondrozė, galvos smegenų kraujagyslių sutrikimas, lėtinė išeminė širdies liga, stenokardija, katarakta (50 proc. aklumas), dešinės ausies kurtumas (70 proc.). Be to, asmuo teigė, kad teismo posėdžio metu jo ligos paūmėjo. „Tokiomis aplinkybėmis negalima sutikti su apylinkės teismo ir Apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos išvadomis, kad pareiškėjas neįrodė svarbių priežasčių, sutrukdžiusių jam per įstatymo nustatytą terminą paduoti apeliacinį skundą“.⁵⁶ Kasacinės instancijos teisėjų kolegija aukščiau išvardytas pareiškėjo ligas pripažino svarbiomis priežastimis, dėl kurių buvo praleistas įstatymo nustatytas terminas apeliaciniam skundai paduoti ir dėl to atnaujino praleistą terminą.

Tačiau kitoje civilinėje byloje teismas ligos svarbia procesinio termino praleidimo priežastimi nepripažino. Teismas konstatavo, jog „ieškovės nurodytos ieškinio senaties termino praleidimo priežastys nepripažintinos svarbiomis, kadangi ieškovė sirgo chroniškėmis ligomis, kurios per daugiau kaip trejus metus negalėjo ištiesai trukdyti jai kreiptis į teismą. Be to, ieškovės sveikata nepagerėjo ir kreipimosi į teismą metu“.⁵⁷ Praleistas procesinis terminas nebuvo atnaujintas ir kitoje Lietuvos aukščiausiojo teismo nagrinėtoje civilinėje byloje. Nors ieškovė ir teigė, jog termino praleidimo priežastis yra jos liga, tačiau nepateikė jokių dokumentų apie gydymąsi stacionariai ar ambulatoriškai. Byloje taip pat nepaneigta, kad ieškovė asmeniškai arba per savo atstovą galėjo laiku kreiptis dėl teismo sprendimo nuorašo ir pateikti apeliacinį skundą. Apeliacinio skundo nepateikimą per įstatyme nustatytą trisdešimties dienų terminą nesant jokių svarbių termino praleidimo priežasčių teismas įvertino kaip netinkamą rūpinimąsi šia procesine teise.⁵⁸

Teismų praktikoje yra suformuluota teisės aiškinimo ir taikymo taisyklė, jog įstatymu teismui nustatyto termino išsiųsti pareiškėjui priimtos nutarties nuorašą pažeidimas negali būti pagrindu prailginti terminą skundai dėl nutarties paduoti, tačiau tai gali būti pagrindu atstatyti terminą, kaip praleistą dėl svarbios priežasties. Pavėlavęs nutarties nuorašą ieškovui išsiųsti teismas suvaržo ieškovui galimybę laiku paduoti atskirąjį skundą, t.y. susiaurina jam įstatymo garantuotą procesinę teisę.

⁵⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis civ. byloje V. Daraučius v. Klaipėdos apskrities VMI (bylos Nr. 3K-3-764/2001 m. kat 92).

⁵⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 23 d. nutartis civ. byloje M. J. v. T. D. (bylos Nr. 3K-3-745/2003 m.).

⁵⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 5 d. nutartis civ. byloje L.D. v. Vilniaus miesto savivaldybė, antstolis M. D. , A. U., UAB „Larija“, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Žvėryno seniūnija, I. V. , J. K. , J. , D. , R. D. (bylos Nr. 3K-3-399/2007 m. kat. 102).

„Kaip tam tikra civilinio proceso tvarka yra taip pat ir CPK ar kituose įstatymuose numatyti ar teismo paskirti terminai procesiniams veiksams atlikti. Procesiniai terminai įstatymų skiriami ne tik dalyvaujantiems byloje ar kitiems asmenims, bet ir teismui, todėl įstatymuose nustatytą tam tikriems procesiniams veiksams atlikti terminų teismai laikytis privalo“.⁵⁹ Panašiai savo poziciją Lietuvos Aukščiausiasis teismas išdėstė ir kitose savo bylose, pavyzdžiui: „pagal CPK 229 straipsnio 1 dalies nuostatas šaliai, neatvykusiai į teismo posėdį, teismo sprendimo nuorašas išsiunčiamas ne vėliau kaip per tris dienas nuo teismo sprendimo priėmimo dienos. Šioje procesinėje normoje ne tik įtvirtinta teismo pareiga informuoti nedalyvavusią teismo posėdyje šalį apie priimtą procesinį sprendimą – ji taip pat reiškia ir tam tikrą proceso šalies teisių garantiją, nes teisę į teismo sprendimo peržiūrėjimą apeliacine tvarka šalis gali įgyvendinti tik per proceso įstatyme nustatytą terminą. Tokio termino eiga pradedama skaičiuoti nuo teismo sprendimo priėmimo dienos. Praleidus terminą išsiųsti teismo sprendimo nuorašą, apribojamos nedalyvavusio teismo posėdyje asmens galimybės laiku paduoti apeliacinį skundą“.⁶⁰ Šioje byloje apylinkės teismas, išsiųsdamas teismo sprendimo nuorašą pažeidė nustatytą 3 dienų terminą. Tai, teismo požiūriu, laikytina svarbia priežastimi, dėl kurios atsakovas negalėjo per numatytą terminą paduoti apeliacinį skundą, todėl terminas buvo atnaujintas.

Tačiau nagrinėdami teismų praktiką galime rasti ir visiškai priešingų, prieštaraujančių anksčiau nurodytai taisyklei, teismo sprendimų. Tai atsispindi, pavyzdžiui, tokiose bylose: „bylos duomenimis teismo sprendimas atsakovui išsiųstas praleidus įstatyme nustatytą trijų dienų terminą (1999 m. rugpjūčio 17 d. teismo sprendimas priimtas, teismo sprendimo nuorašas išsiųstas 1999 m. rugpjūčio 24 d.). Atsakovui teisme pagal jo raštu pateiktą prašymą buvo išduotas teismo sprendimo nuorašas 2002 m. gegužės 20 d.. Apeliacinį skundą atsakovas padavė dėl 1999 m. rugpjūčio 17 d. priimto sprendimo tik 2002 m. liepos 3 d., t.y. žymiai praleidus įstatyme (CPK 318 str. 1 d.) nustatytus terminus. Teismai pagrįstai nurodė, kad teismo sprendimo nuorašo pavėluotas (4 d.) išsiuntimas byloje nedalyvavusiam atsakovui negali būti pagrindas daugiau kaip 3 metus praleistam terminui atnaujinti. Kiekvienas byloje dalyvaujantis asmuo privalo sąžiningai naudotis savo procesinėmis teisėmis (CPK 31 str. 3 d.). Sąžiningumo pareiga reiškia, jog dalyvaujantys byloje asmenys privalo bendradarbiauti su teismu, domėtis bylos eiga, nevilkinti bylos nagrinėjimo ir kt. Atsakovas, gavęs teismo šaukimą, juo informuotas apie teisme iškeltą bylą, turėjo galimybę domėtis bylos eiga bei priimtais sprendimais. Atsakovo veiksmai rodo, jog jis nesiekė įgyvendinti jam įstatymu suteiktų procesinių teisių“;⁶¹ arba „kasaciniame skunde pagrįstai nurodoma, kad teismas,

⁵⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 1999 m. balandžio 7 d. nutartis civ. byloje UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ darbuotojų profesinė sąjunga v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ (bylos Nr. 3K-3-61/1999 m., kat 43).

⁶⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 21 d. nutartis civ. byloje Ugdymo ir globos centras „Goda“ v. J. Kunigo žmonė „Butrema“ (bylos Nr. 3K-3-626/2003 m. , kat. 92).

⁶¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 15 d. nutartis civ. byloje K. Butrimienė v. V. Butrimas (bylos Nr. 3K-3-86/2003 m. , kat. 92).

1998 m. gruodžio 11 d. priėmęs sprendimą, pažeidė CPK 229 str. 1 d. nustatytą 3 dienų sprendimo išsiuntimo terminą posėdyje nedalyvavusioms šalims, nes sprendimo nuorašą atsakovams išsiuntė 1998 m. gruodžio 16 d.. Tačiau šis pažeidimas nagrinėjamos bylos atveju vertintinas kaip nesudarantis pagrindo atnaujinti praleistą terminą apeliaciniam skundai paduoti, nes su prašymu dėl termino atnaujinimo atsakovai kreipėsi po beveik 3 metų nuo teismo sprendimo priėmimo dienos“.⁶²

Darome išvadą, kad taisyklė, jog įstatymu teismui nustatyto termino išsiūsti pareiškėjui priimtos nutarties nuorašą pažeidimas gali būti pagrindu atstatyti terminą, kaip praleistą dėl svarbios priežasties, nėra absoliuti. Be to, reikėtų sutikti su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nurodyta priežastimi, paneigiančia šios taisyklės absoliutumą ir paaiškinančia tokių prieštaraujančių vienas kitam sprendimų priėmimą. „Jeigu terminas yra praleistas žymiai, o šalies nurodomos priežastys negali pateisinti tokio ilgo praleidimo laikotarpio, tai pagrindo atnaujinti terminą nėra, nes termino atnaujinimas tokiomis aplinkybėmis prieštarautų įstatymų leidėjo ketinimui ir normų, reglamentuojančių procesinius terminus, tikslams“.⁶³

Svarbia priežastimi gali būti pripažįstamas kalbos nesupratimas ar neturėjimas galimybės laiku pasinaudoti kvalifikuota teisine pagalba. Tai patvirtina šis pavyzdys: „terminas paduoti apeliacinį skundą skaičiuojamas nuo sprendimo paskelbimo dienos. Todėl yra suprantama, kad tinkamai apeliacinį skundą galima surašyti tik žinant motyvuoto teismo sprendimo turinį bei turint galimybę pasinaudoti kvalifikuota teisine pagalba.

Iš bylos medžiagos yra matyti, kad sprendimas byloje buvo priimtas ir paskelbtas (jo įžanginė ir rezoliucinė dalys) 1999 m. spalio 21 d. Kadangi atsakovas nemoka valstybinės kalbos, jis dalyvavo teismo veiksmuose per vertėją, todėl jam 1999 m. spalio 26 d. buvo išsiūstas teismo sprendimo nuorašas, išverstas į rusų kalbą, atsakovas sprendimą gavo 1999 m. spalio 28 d. Tuo buvo užtikrinta atsakovo teisė gauti teismo sprendimo nuorašą (CPK 31 str.) ir tuo garantuota jo teisė dalyvauti teismo veiksmuose per vertėją (CPK 9 str. 2 d.). Atsakovas, gavęs teismo sprendimo nuorašą jam suprantama kalba, įgijo galimybę tinkamai pasinaudoti apeliacijos teise. Tačiau, kaip yra nustatyta byloje, atsakovo advokatas E.Vilkys 1999 m. lapkričio 2 – 9 dienomis buvo išvykęs į užsienį. Atsižvelgiant į tą aplinkybę, jog atsakovas nemoka lietuvių kalbos, jis tuo metu neturėjo galimybės pasinaudoti kvalifikuota teisine pagalba, surašant apeliacinį skundą (CPK 42 str.). Apeliacinis skundas buvo išsiūstas 1999 m. lapkričio 10 d., t.y. įteiktas pašto įstaigai. Kolegija laiko, jog, esant nurodytoms aplinkybėms, atsakovas negalėjo laiku pasinaudoti savo procesine teise dėl objektyvių aplinkybių: sprendimas jam suprantama kalba buvo gautas po 7 dienų, jis nemoka

⁶² LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 7 d. nutartis civ. byloje H. Brazys v. A. Jakaitis (bylos Nr. 3K-3-1506/2002 m. kat. 92).

⁶³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 7 d. nutartis civ. byloje AB „Hanza-LTB“ v. A. Čiras (bylos Nr. 3K-3-1486/2002 m. , kat. 92).

lietuvių kalbos, jo atstovas per įstatymo nustatytą laiką paduoti apeliacinį skundą buvo išvykęs. Todėl kolegija termino praleidimo priežastį laiko svarbia ir teismų nutartys, kuriomis atsisakyta atnaujinti praleistą apeliacinio apskundimo terminą, turi būti panaikintos, nes teismai netinkamai taikė CPK normas⁶⁴.

Pakankamai svarbia priežastimi procesiniam terminui atnaujinti gali būti ir sąžiningas suklydimas dėl teisinio neišprusimo adekvačiai nesuvokus teisinės situacijos (pavyzdžiui, LAT civilinė byla 3K-3-851/2002⁶⁵). Sprendimas atnaujinti procesinį terminą buvo priimtas ir tuomet, kai „, atsakovas per apsirikimą atsiliepimą pateikė ne tam teismui, nes gavęs ieškinio ir jo priedų nuorašus bei Vilniaus apygardos teismo pranešimą per Brno miesto teismą, manė, kad jis dokumentus turi siųsti taip pat per šį teismą. Be to, Vilniaus apygardos teismo pranešime nebuvo nurodyta, kad atsakovas atsiliepimą turi siųsti tiesiogiai Vilniaus apygardos teismui. Atsakovas, įteikęs dokumentus Brno miesto teismui, manė, jog dokumentus įteikė tinkamai ir laiku. Aplinkybė, kad atsiliepimą atsakovas pateikė nustatytu terminu, tik per apsirikimą ne tam teismui, teismas vertino kaip pakankamą atnaujinti praleistą procesinį terminą, nes toks atsakovo elgesys patvirtina jo siekį vykdyti savo procesines pareigas, o ne vilkinti bylos nagrinėjimo procesą“⁶⁶.

Vertinant aplinkybes, turėjusias įtakos procesinio termino praleidimui, labai svarbus byloje dalyvaujančio asmens elgesys. Kiekvienas byloje dalyvaujantis asmuo privalo sąžiningai naudotis savo procesinėmis teisėmis (CPK 31 straipsnio 3 dalis). „, Sąžiningumo pareiga reiškia, jog dalyvaujantys byloje asmenys privalo bendradarbiauti su teismu, domėtis bylos eiga, nevilkinti bylos nagrinėjimo ir kt.“⁶⁷ Procesinio termino atnaujinimas tiesiogiai priklauso nuo šios pareigos vykdymo. Pavyzdžiui, kasatorė, kreipėsi į teismą su pareiškimu dėl praleisto termino atskirtajam skundui paduoti atnaujinimo teigdama, jog jį praleido dėl svarbios priežasties. Kaip aplinkybę, lėmusią procesinio termino praleidimą, ji nurodė tai, kad apie bylos nagrinėjimo sustabdymą sužinojo tik praėjus daugiau kaip metams nuo bylos nagrinėjimo sustabdymo. Kasatorė teismui nepateikė jokių įrodymų, kad egzistavo kokios nors aplinkybės, objektyviai sukliudžiusios jai anksčiau išsiaiškinti, kodėl byla nėra nagrinėjama, ir kad ji iš tiesų domėjosi šiuo klausimu. Teismai, įvertinę kasatorės pateiktus argumentus, pripažino, jog terminas skusti nutartį praleistas nepateisinamai ilgai ir negali būti atstatomas. Be to, priežastys, dėl kurių kasatorė praleido terminą atskirajam skundui paduoti, teismo vertinimu, atsirado iš esmės dėl to, kad ji pati netinkamai vykdė

⁶⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. spalio 11 d. nutartis civ. byloje V. Podobredas v. S. Vartanovas (bylos Nr. 3K-3-985/2000 m., kat. 43).

⁶⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 12 d. nutartis civ. byloje S. Blažinskienė v. R. Bražinskas (bylos Nr. 3K-3-851/2002 m., kat. 69.5.1.).

⁶⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 29 d. nutartis civ. byloje valstybės biudžetinė įstaiga „Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra“ v. Čekijos bendrovė „Dekont International s. r. o.“ (bylos Nr. 3K-3-690/2006 m., kat. 102).

⁶⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 29 d. nutartis civ. byloje D. Tumaitytė v. A. Skopas (bylos Nr. 3K-3-170/2003 m., kat 92).

savo procesines pareigas – ilgą laiką nesidomėjo, kokių pagrindų bylos eiga sustabdyta. Tokios priežastys negali būti laikomos pagrindais atstatyti praleistą procesinį terminą.⁶⁸

Procesinio termino teismas neatnaujino ir civilinėje byloje, kurioje asmuo, prašydamas atnaujinti praleistą terminą, kaip priežastį nurodo tai, kad teismas išnagrinėjęs bylą jam nedalyvaujant, teismo sprendimą išsiuntė adresu, kuriuo jis jau negyvena. Teismo sprendimo nuorašas jam buvo išsiųstas jo paties nurodytu adresu. Kadangi apie gyvenamosios vietos pasikeitimą teismui nepranešė, teismas sprendimo kopiją nusiuntė paskutiniu teismui žinomą adresu. Kadangi kasatorius, prašydamas atnaujinti terminą, kito pagrindo, išskyrus tai, kad byla išnagrinėta jam nedalyvaujant, o teismo sprendimas išsiųstas adresu, kuriuo jis negyvena, nenurodė, todėl teismas nusprendė, kad tai nėra pakankamas pagrindas atnaujinti praleistą terminą.⁶⁹

Reikėtų paminėti, kad pasitaiko atvejų, kai procesinis terminas praleidžiamas dėl kitų asmenų kaltės, pavyzdžiui, advokato, pašto įstaigos ar raštinės darbuotojo, kurjerio. Būtų neteisinga, jei sąžiningai elgęsis asmuo prarastų teisę atlikti tam tikrus procesinius veiksmus dėl kitų asmenų neatsakingumo ar klaidos. Tokios pozicijos laikosi ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. Teismas atnaujino praleistą terminą apeliaciniam skundai paduoti byloje, kurioje termino praleidimo priežastis buvo banko raštinės darbuotojos klaida. Darbuotoja ant voko, kuriame buvo siunčiamas apeliacinis skundas, per klaidą uždėjo 2002 m. vasario 15 dienos spaudą. Faktiškai apeliacinis skundas buvo paruoštas ir atiduotas išsiuntimui 2002 m. vasario 13 dieną. Paskutinė diena, kurią ieškovas galėjo paduoti apeliacinį skundą buvo 2002 m. vasario 14 d. Apylinkės teismas ieškovo prašymo atnaujinti praleistą terminą apeliaciniam skundai paduoti netenkino ir procesinio termino neatnaujino. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjų kolegija šioje byloje konstatavo, kad, jeigu terminas yra praleistas minimaliai, kaip šiuo atveju, t. y., vieną dieną, tai „sprendžiant, ar asmuo prarado teisę apskusti teismo sprendimą dėl numatytos apskundimo procedūros nesilaikymo, reikia įvertinti taip pat ir pažeidimo pobūdį. Svarbu, ar procedūros pažeidimas gali būti siejamas su netinkamu naudojimusi proceso suteiktomis teisėmis, ar su įvykusia klaida. Kitaip tariant, turi būti vertinama, ar asmuo viso proceso eigoje ir apskundimo procedūroje elgėsi sąžiningai. Teismai pripažino, kad tai įvyko dėl klaidos ir nenustatė piktnaudžiavimo procesu aplinkybių. Taikydami Civilinio proceso kodekso 128 straipsnio nuostatas dėl asmens naudojimosi procesinėmis teisėmis, teismai akcentavo tik asmens pareigą domėtis byla, tačiau neteikė reikšmės sąžiningai procese dalyvavusio asmens pagrįstiems lūkesčiams, kad jo esminės teisės negali būti prarandamos dėl atsitiktinumo.

⁶⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 31 d. nutartis civ. byloje Kauno miesto valdyba v. N. Stankevičienė (bylos Nr. 3K-3-1060/2001 m., kat. 92).

⁶⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 29 d. nutartis civ. byloje D. Tumaitytė v. A. Skopas (bylos Nr. 3K-3-170/2003 m., kat. 92).

Svarstant dėl nežymiai praleisto termino teismo sprendimui apskūsti atstatymo ir taikant Civilinio proceso kodekso 127 straipsnį, reikėtų vadovautis tuo, kad iš esmės sąžiningai procesiškai elgęsis proceso dalyvis neturėtų prarasti vienos pagrindinių procesinių teisių - teisės apskūsti teismo sprendimą apeliacine tvarka - dėl atsitiktinio pobūdžio aplinkybės – klaidos, nes priešinga išvada prieštarautų teisingumo ir protingumo kriterijams (Civilinio proceso kodekso 11 straipsnio 7 dalis). Dėl netinkamo procesinės teisės normų taikymo yra pagrindo panaikinti teismų priimtas nutartis ir prašymą dėl termino atstatymo apeliaciniam skundai paduoti patenkinti⁷⁰. Analogišką sprendimą teismas priėmė ir kitoje byloje: „bylos duomenimis, apeliacinio skundo dėl Šiaulių miesto apylinkės teismo 2006 m. kovo 24 d. sprendimo peržiūrėjimo padavimo terminas baigėsi 2006 m. balandžio 24 d. (CPK 73 straipsnio 5 dalis, 307 straipsnio 1 dalis). Atsakovo UAB „Šiaulių altas“ apeliacinį skundą, gautą Šiaulių miesto apylinkės teisme 2006 m. balandžio 27 d., nesant spaudo ant voko su skundo išsiuntimo data, teismai vertino kaip pateiktą pirmosios instancijos teismui 2006 m. balandžio 27 d., t. y. praleidus apeliacinio skundo padavimo terminą tris dienas (CPK 74 straipsnio 7 dalis). Atsakovo (kasatoriaus) teigimu, kurjerių tarnyba per klaidą neuždėjo ant voko su apeliaciniu skundu spaudo, patvirtinančio jo įteikimą kurjerių tarnybai, taigi – ir išsiuntimą, 2006 m. balandžio 24 d. Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, taip pat į tai, kad atsakovo UAB „Šiaulių altas“, kaip bylos dalyvio, piktnaudžiavimo procesu aplinkybių byloje nenustatyta, laikytina, kad atsakovas, pagrįstai tikėdamasis, jog kurjerių tarnyba savo pareigas, susijusias su siuntų priėmimo informavimu, įvykdys tinkamai ir kvalifikuotai, terminą apeliaciniam skundai paduoti iš esmės praleido tik dėl atsitiktinio pobūdžio aplinkybės, tačiau apskundimo procedūroje elgėsi sąžiningai ir procesinėmis teisėmis iš esmės naudojosi tinkamai. Atsakovo apeliacinio skundo priėmimo klausimą sprendę teismai nurodytų aplinkybių nevertino, į sąžiningai procese dalyvavusio asmens pagrįstus lūkesčius, kad viena esminių jo procesinių teisių negali būti prarandama dėl atsitiktinumo, ir į pačios apeliacijos svarbą, t. y. būtinumą patikrinti teismo sprendimo teisėtumą ir pagrįstumą apeliacinės instancijos teisme, kai to siekia bent viena proceso šalis, neatsižvelgė. Kasacinio teismo teisėjų kolegija, atsižvelgdama į atsakovo padaryto pažeidimo, paduodant apeliacinį skundą, pobūdį, sprendžia, kad atsakovo apeliacinio skundo priėmimo klausimą sprendę teismai nepagrįstai nesuteikė atsakovui teisės dėl priimto pirmosios instancijos teismo sprendimo būti išklausytam apeliacinės instancijos teisme. Toks formalus, tinkamai neapsvarstytas atsakovo apeliacinio skundo priėmimo klausimo išsprendimas, teisėjų kolegijos nuomone, vertintinas kaip vengimas ginti pažeistą teisę“.⁷¹

⁷⁰ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 7 d. nutartis civ. byloje AB „Hanza-LTB“ v. A. Čiras (bylos Nr. 3K-3-1486/2002 m. , kat. 92).

⁷¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 9 d. nutartis civ. byloje UAB „Meba“ v. UAB „Šiaulių altas (bylos Nr. 3K-3-40/2007 m., kat 102).

Įstatyme (156 straipsnio 1 dalis) įvardyta, kad komandiruotė paprastai nelaikoma svarbia priežastimi atidėti bylos nagrinėjimą, t. y. teismas kiekvienu atveju, atsižvelgdamas į konkrečias aplinkybes, vertina, ar komandiruotė laikytina svarbia ar nesvarbia priežastimi. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, kad „komandiruotė gali būti pripažįstama svarbia priežastimi tiek pagal CPK 156 straipsnį teismo posėdžiui atidėti, tiek pagal CPK 78 praleistam terminui atnaujinti“⁷².

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo civilinėje byloje Nr. 3K-3-752/2003 kasatorė, prašydama atnaujinti praleistą procesinį terminą apeliaciniam skundai paduoti, nurodė aplinkybę, jog jai nebuvo žinoma apie jos atžvilgiu priimtą sprendimą. Teisėjų kolegija konstatavo, kad „tokia priežastis gali būti laikytina svarbia, nes šiuo atveju svarbus yra realus (faktinis) byloje dalyvaujančio asmens sužinojimas apie priimtą teismo sprendimą. Paskelbimas spaudoje apie nagrinėjamos bylos laiką ir vietą negali būti tapatinamas su ginčo šalies sužinojimu apie priimtą sprendimą“⁷³.

Analizuojant teismų praktiką sprendžiant procesinių terminų atnaujinimo klausimus, galima daryti išvadą, kad procesinio termino praleidimo priežastimi gali būti net automobilio gedimas. Pavyzdžiui, apeliacinio skundo padavimo terminas buvo iki 2001 m. liepos 17 d. 24 val., ieškovas padavė apeliacinį skundą 2001 m. liepos 18 d. 9 val. ryte. Terminas praleistas dėl to, kad ieškovas gavo savo advokato parašytą apeliacinį skundą liepos 17 d. 14 val., po to vežė lengvuojų automobiliu iš Klaipėdos į Kretingą, tačiau automobilis kelyje sugedo. Pataisius gedimą ieškovas atvažiavo į Kretingą po 17 val., todėl nespėjo pateikti skundo teismui. „Kasatorius teigia, kad apeliacinį skundą teismui įteikė 2001 m. liepos 18 d. 9 val. ryte, t.y. maksimaliai trumpiausiu laiku po įstatymu nustatyto termino pasibaigimo. Akivaizdu ir tai, kad kasatorius nuosekliai siekė galimybės apskusti 2001 m. liepos 3 d. Kretingos rajono apylinkės teismo sprendimą (iki kasaciniu skundu ginčijamų teismų nutarčių dėl termino apeliaciniam skundai paduoti atstatymo buvo priimtos 4 teismų nutartys šiuo klausimu). Teisėjų kolegija, vadovaudamasi aukščiau išdėstytais motyvais bei CPK 11 straipsnio 7 dalyje nurodytais teisingumo bei protingumo principais, konstatuoja, kad šiuo atveju teismai, priimdami ginčijamas nutartis, padarė procesinės teisės normos pažeidimą netinkamai aiškindami ir taikydami CPK 127 straipsnio nuostatas, todėl ginčijamos teismų nutartys naikintinos ir atstatytinas terminas apeliaciniam skundai paduoti“⁷⁴.

Trumpai apžvelgus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktiką, darytinos tokios išvados. Teismo diskrecijai palikta spręsti, kokias priežastis pripažinti svarbiomis, kokias – nesvarbiomis,

⁷² LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 6 d. nutartis civ. byloje A. K. v. A. O., L. O., M. I., O. O. (bylos Nr. 3K-3-141/2007 m., kat. 102).

⁷³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 25 d. nutartis civ. byloje S. Šablinskij v. R. Skersytė (bylos Nr. 3K-3-752/2003 m., kat. 92).

⁷⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. rugsėjo 16 d. nutartis civ. byloje A. Brazdenkis v. J. Brazdenkis (bylos Nr. 3K-3-1013/2002 m., kat. 92).

atsižvelgiant į faktines konkrečios bylos aplinkybes. Kadangi įstatymų leidėjas, nustatydamas terminus procesiniams veiksams atlikti, siekia užtikrinti civilinių teisinių santykių stabilumą, praleistas terminas gali būti atnaujinamas tik išimtiniais atvejais, jeigu jo praleidimo priežastys tikrai buvo svarbios. Praleisto termino atnaujinimo klausimas kiekvienu atveju turi būti sprendžiamas ieškant protingos pusiausvyros tarp viešojo intereso užtikrinti realią pažeistų subjektinių teisių apsaugą ir viešojo intereso garantuoti teisinių santykių stabilumą bei apibrėžtumą. Pateikti teismų praktikos pavyzdžiai – akivaizdžiausias įrodymas, jog neįmanoma pateikti svarbių priežasčių pavyzdinio sąrašo ar tikslių jų vertinimo kriterijų, nes kiekvienu atveju ta pusiausvyra gali būti skirtingame taške.

IV. NAIKINAMIEJI TERMINAI

Procesinio termino atnaujinimas priklauso nuo to, ar asmuo, prašantis atnaujinti tokį terminą, sugeba įrodyti, kad termino praleidimo priežastys buvo tikrai svarbios. Tačiau, kaip jau išsiaiškino, tai nėra vienintelis faktorius, kurį vertina teismas sprenddamas procesinio termino atnaujinimo klausimą. Teismas gali procesinio termino neatnaujinti tik dėl to, kad asmuo, nors ir nurodo svarbias termino praleidimo priežastis, tačiau su pareiškimu į teismą dėl jo atnaujinimo kreipėsi po ilgo laiko, pavyzdžiui po metų ar kelių. Tokiu atveju teismo diskrecijai palikta spręsti ar atnaujinti praleistą procesinį terminą, ar ne. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad be terminų, kurie teismo gali būti atnaujinti, CPK numato ir procesinius terminus, kurie negali būti atnaujinami. Tokie terminai vadinami naikinamaisiais, kadangi jiems pasibaigus išnyksta tam tikra procesinė teisė. Pavyzdžiui, tokie terminai numatyti CPK 323 straipsnyje – pasibaigus apeliacinio skundo padavimo terminui, apeliacinis skundas negali būti keičiamas ar pildomas, t. y. apeliacinio skundo papildymams ar pakeitimams nustatytas naikinamasis terminas- tai terminas, per kurį gali būti paduotas apeliacinis skundas. Ši taisyklė galioja ir atsiliepimų į apeliacinį skundą papildymams bei pakeitimams (CPK 318 straipsnis), kasacinių skundų ir atsiliepimų į juos pakeitimams ir papildymams (CPK 350 straipsnio 8 dalis, 351 straipsnio 1 dalis); prašymas dėl žyminio mokesčio grąžinimo gali būti paduotas teismui ne vėliau kaip per dvejus metus nuo procesinio veiksmo atlikimo ir šis terminas negali būti atnaujintas (CPK 87 straipsnio 4 dalis) ir kt.

Įstatymas gali numatyti ir atvejus, kiek laiko praėjus negali būti sprendžiamas tam tikro procesinio termino atnaujinimo klausimas. Pavyzdžiui, prašymas atnaujinti praleistą apeliacinio skundo padavimo terminą negali būti paduotas, jeigu praėjo daugiau kaip šeši mėnesiai nuo teismo sprendimo paskelbimo dienos (CPK 307 straipsnio 3 dalis); pareiškimas atnaujinti praleistą terminą kasaciniam skundai paduoti negali būti tenkinamas, jeigu paduotas praėjus daugiau kaip vieneriems metams nuo sprendimo įsiteisėjimo dienos (CPK 345 straipsnio 2 dalis).

Pagal CPK 512 straipsnį skundas dėl antstolių ir notarinių veiksmų gali būti paduodamas ne vėliau kaip per dešimt dienų nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti, bet ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo skundžiamo veiksmo atlikimo. Šio straipsnio taikymą išaiškino Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. „CPK 512 straipsnyje nustatytas dešimties dienų skundų dėl antstolių veiksmų padavimo terminas, skaičiuotinas nuo tos dienos, kurią skundą pateikiantis asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti apie skundžiamo veiksmo atlikimą arba atsisakymą jį atlikti, nėra naikinamasis, todėl asmeniui, šį terminą praleidusiam dėl priežasčių, kurias teismas pripažįsta svarbiomis, CPK 78 straipsnyje nustatyta tvarka praleistas terminas gali būti atnaujintas. Tuo tarpu pasibaigus CPK 512 straipsnyje nustatytam trisdešimties dienų terminui, suinteresuotas asmuo netenka teisės

paduoti teismui skundą dėl antstolių veiksmų. Taigi jeigu nuo skundžiamo antstolio veiksmo atlikimo praėjo daugiau kaip trisdešimt dienų, skusti teismui tokį veiksmą jau negalima, tačiau, jei yra praleistas dešimties dienų terminas, jis, esant svarbioms praleidimo priežastims, gali būti atnaujinamas⁷⁵.

Pagal CPK 368 straipsnio 2 dalį prašymas atnaujinti procesą negali būti pateikiamas, jeigu nuo sprendimo ar nutarties įsiteisėjimo praėjo daugiau kaip penkeri metai, išskyrus CPK 336 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodytą atvejį. Penkerių metų terminas prašymui dėl proceso atnaujinimo pateikti yra naikinamasis. Vis dėlto Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje tokį terminą atnaujino civilinėje byloje 3K-3-515/2007⁷⁶ dėl susidariusios išskirtinės, neįtikėtinos teisinės situacijos: „iš nagrinėjamos bylos duomenų matyti, kad Vilniaus miesto 3-iasis apylinkės teismas 1998 m. vasario 3 d. sprendimu, priimtu civilinėje byloje Nr. 2¹⁰-572/98, nustatė juridinę reikšmę turintį faktą, kad I. G., miręs 1997 m. spalio 10 d., nuo 1930 iki 1940 metų nacionalizacijos nuosavybės teisėmis valdė 1,09 ha ploto žemės sklypą (*duomenys neskelbtini*), o 2002 m. liepos 8 d. sprendimu, priimtu civilinėje byloje Nr. 2-3043-06/02, nustatė juridinę reikšmę turintį faktą, kad L. M., L. L. ir D. M. tėvas F. M., miręs 1993 m., iš savo tėvo J. M. 1938 m. paveldėjo ir iki 1940 metų nacionalizacijos nuosavybės teisėmis valdė 2 ha ploto žemės sklypą (*duomenys neskelbtini*). Šiose dvejose skirtingose bylose priimtuose teismo sprendimuose kalbama apie iš esmės tą patį žemės sklypą (nors jo dydžiai ir skiriasi), esantį (*duomenys neskelbtini*), tačiau teismo sprendimais nustatyti skirtingi juridinę reikšmę turintys faktai dėl skirtingų asmenų, konstatuoti ir skirtingi galbūt vienas kitą paneigiantys nuosavybės teisės atsiradimo pagrindai, tuo tarpu nė vienos iš šių bylų pareiškėjai nebuvo įtraukti dalyvauti suinteresuotais asmenimis kitoje iš šių bylų. Turimi bylos duomenys leidžia teigti, kad abiejų bylų pareiškėjai turi teisinį interesą dėl abejose bylose prašomų nustatyti juridinę reikšmę turinčių faktų, priimti teismo sprendimai turi įtakos visų jų materialiosioms teisėms ir pareigoms, todėl vienos iš bylų pareiškėjai pagal CPK 443 straipsnio 3 dalį yra suinteresuoti asmenys kitoje iš bylų. Nustatant juridinę reikšmę turintį faktą, turi būti, laikantis įrodinėjimo taisyklių, renkami ir vertinami ne tik prašomą nustatyti faktą patvirtinantys įrodymai, bet ir duomenys, tą faktą paneigiantys arba patvirtinantys kitokius faktus, kurie leistų daryti išvadą, kad prašomas nustatyti faktas neegzistavo, nes kiti faktai pašalina tokio fakto egzistavimo galimybę. Abu aptariami Vilniaus miesto 3-iojo apylinkės teismo 1998 m. vasario 3 d. ir 2002 m. liepos 8 d. sprendimai yra įsiteisėję ir yra privalomi (CPK 18, 279 straipsniai). Tokiu būdu yra atsiradusi ir egzistuoja netoleruotina teisinė situacija, kurios apskritai negalėtų ir neturėtų būti, nes yra paneigiamas teismo sprendimo privalomumo principas, asmenų teisė, dėl kurios

⁷⁵ LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 10 d. nutartis civ. byloje K. Juzėnas v. G. Juzėnienė, antstolis A. Balsevičius, Z. Stankevičienė, D. Normantas, Panevėžio rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius (bylos Nr. 3K-3-18/2005 m., kat. 102.5, 128.10).

⁷⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis civ. byloje L. M., D. M. v. J. G., G. G., R. R., G. D. (bylos Nr. 3K-3-515/2007 m. kat. 102).

gynybos jie kreipėsi į teismą, iš esmės lieka neapginta, o ją ginti įprastine tvarka yra negalima. Vilniaus miesto 3-iojo apylinkės teismo civilinės bylos Nr. 2-3043-06/02 procesas yra atnaujintas. Vienos iš aptariamų bylų proceso atnaujinimas nedaro įtakos antroje byloje priimto teismo sprendimo teisinei galiai ir neteikia prielaidų įvykdyti teisingumą, juo labiau atsižvelgiant į tai, kokiais įrodymais yra grindžiamos teismo sprendimo išvados. Vien tik CPK 368 straipsnio 2 dalyje nustatyto termino praleidimo pagrindu atsisakius tikrinti L. M. ir D. M. nurodomus argumentus dėl Vilniaus miesto 3-iojo apylinkės teismo 1998 m. vasario 3 d. sprendimo ir jų nuosavybės teisės pažeidimo, būtų pagrindas pripažinti, kad formaliais procesinio pobūdžio argumentais atsisakoma net tikrinti jų nurodomą teisių pažeidimą. Tuo tarpu tik pasinaudojus Vilniaus miesto 3-iojo apylinkės teismo civilinės bylos Nr. 2¹⁰-572/98 proceso atnaujinimo galimybe atsirastų prielaidos teismui išsamiai patikrinti ir visapusiškai įvertinti aplinkybes, reikšmingas nustatyti prašomus juridinę reikšmę turinčius faktus, bei priimti teisėtą ir pagrįstą procesinį sprendimą.

Teisėjų kolegijos vertinimu, kasacinio skundo argumentai bei pirmiau išdėstyti argumentai teikia pagrindą pripažinti, kad ir šioje byloje, kaip ir kasatorių nurodytoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. balandžio 14 d. išnagrinėtoje byloje (*KB „Sekundės bankas“ v. A. Sinkevičienė*, bylos Nr. 3K-3-233/2004), yra susidariusi išskirtinė, neįtikėtina teisinė situacija. Dėl to teisėjų kolegija, įgyvendindama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kompetenciją aiškinti ir taikyti įstatymus bei kitus teisės aktus, šioje išskirtinėje teisinėje situacijoje konstatuoja žemesniųjų instancijų teismų teisę CPK 370 straipsnio nustatyta tvarka spręsti praleisto CPK 368 straipsnio 2 dalyje nustatyto termino atnaujinimo klausimą ir dėl to priimti atitinkamą procesinį sprendimą“.

Tokią Lietuvos Aukščiausiojo teismo teisėjų kolegijos sprendimą atnaujinti naikinamąjį terminą galima vertinti dvejopai. Paprieštarauti jam ir vertinti neigiamai galima todėl, kad tokiu sprendimu formuojama tokia teisminė praktika, kuri paneigia įstatymo įtvirtintą naikinamųjų terminų paskirtį. Be to, taip gali būti suardoma atkurta ar sukurta teisinė taika tarp ginčo šalių. Būtent pastaroji aplinkybė ir lemia, kad proceso atnaujinimo galimybė yra ribojama įstatyme nustatant prašymo atnaujinti procesą padavimo terminus (CPK 368 str.). Kita vertus, tokiam sprendimui galima pritarti ir vertinti teigiamai, nes taip siekiama, kad nebūtų palikti galioti galimai neteisingi ir nepagrįsti teismų sprendimai bei įgyvendinti civilinio proceso tikslai.

IŠVADOS

Šiame magistro baigiamajame darbe buvo iškelta hipotezė, jog Lietuvos teisės sistema neatima asmenims galimybės realizuoti savo procesines teises ir pasibaigus tokių teisių realizavimo terminui. Analizuojant teismų praktiką bei įstatymus, priėjome išvados, kad praleistas procesinis terminas išskirtiniais atvejais gali būti atnaujintas, o prarasta galimybė realizuoti savo procesines teises sugražinta. Todėl galima teigti, kad darbo pradžioje iškelta hipotezė pasitvirtino.

Išnaginėjus procesinių terminų institutą galima daryti tokias išvadas:

1. Procesinio termino samprata yra platesnė nei ta, jog procesinis terminas - tai laiko tarpas, per kurį teismas, byloje dalyvaujantys arba kiti asmenys privalo arba turi teisę atlikti tam tikrus procesinius veiksmus. Įstatymas gali nustatyti ne tik teisę ar pareigą atlikti tam tikrus procesinius veiksmus tam tikru laikotarpiu, bet ir įpareigoti susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo. Be to, yra atvejų, kai byloje dalyvaujantys asmenys gali atlikti tam tikrus procesinius veiksmus tik pasibaigus procesiniam terminui.

2. Procesinis terminas - tai teisinio poveikio priemonė civilinio teisinio santykio dalyviams. Procesiniai terminai padeda užtikrinti operatyvų ir ekonomišką civilinių bylų išnaginėjimą, sąžiningą naudojimąsi procesinėmis teisėmis, padeda įgyvendinti civiliniam procesui keliamus tikslus. Tai priemonė, teisiniams santykiams suteikianti aiškumo, apibrėžtumo, stabilumo, konkretumo.

3. Pagrindinis procesinių terminų skiriamasis bruožas nuo kitų terminų yra tas, kad juos gali nustatyti tik teismas ar įstatymas.

4. Teisingam procesinių terminų skaičiavimui didelę reikšmę turi tinkamas tokio termino pradžios ir pabaigos nustatymas. Tik tinkamai nustačius šias procesinio termino ribas procesinis terminas bus apskaičiuotas teisingai ir bus išvengta nepageidaujamų teisinių pasekmių.

5. Procesinių terminų skaičiavimas priklauso nuo to, kaip jie yra apibrėžti, t. y., tikslia kalendorine data, įvykiu ar tam tikra laiko trukme. Procesiniai terminai gali būti skaičiuojami metais, mėnesiais, savaitėmis ar dienomis.

6. Procesiniai terminai gali būti sustabdomi, pratęsimi, atnaujinami tačiau negali būti nutraukti.

7. Pasibaigus procesiniam terminui išnyksta ir teisė atlikti procesinį veiksma, kuriam šis terminas buvo nustatytas. Tačiau termino, nustatyto tam tikrai pareigai atlikti, praleidimas nuo pareigos atlikimo neatleidžia. Su procesinių terminų pasibaigimu įstatymas sieja ne tik tam tikrų procesinių teisių praradimą, bet ir tam tikrų procesinių veiksmų atlikimą. Dalyvaujantys byloje asmenys tam tikras procesines teises gali įgyvendinti tik pasibaigus atitinkamam procesiniam terminui.

8. Praleistas procesinis terminas gali būti atnaujintas tik išimtiniais atvejais. Procesinį terminą atnaujina teismas, jei jo praleidimo priežastis pripažįsta svarbiomis. Kadangi įstatymas neįvardija kokios procesinio termino praleidimo priežastys gali būti laikomos svarbiomis, teismas, sprenddamas termino atnaujinimo klausimą, vertina aplinkybių visetą vadovaudamasis teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais.

9. Įstatymas numato ir tokius procesinius terminus, kurie negali būti atnaujinami. Tai naikinamieji terminai.

Naudotos literatūros sąrašas:

Norminė literatūra:

1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.
2. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 64- 2569.
3. Lietuvos Tarybų Socialistinės respublikos civilinio proceso kodeksas. Vilnius. 1964.
4. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1010.
5. Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 31-1012.
6. Lietuvos Respublikos prekybinės laivybos įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 101-2300.
7. Lietuvos Respublikos profesinių sąjungų įstatymas // Valstybės žinios. 1991, Nr. 34- 933.
8. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolu Nr. 11, su papildomais protokolais Nr. 1, 4, 6 ir 7 (Žin., 2000. Nr. 96-3016, 2001. Nr. 17).
9. Recommendation No R (84) 5 on the Principles of Civil procedure Designed to Improve the Functioning of Justice, adopted by the Committee of Ministres on 28 February, 1984.

Specialioji literatūra:

1. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. T. I. Vilnius, Justitia, 2004.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. T. II. Vilnius, Juastitia, 2005.
3. Civilinės teisenos įstatymas (su Vyriausiojo Tribunolo bei Rusų Senato aiškinimais). Kaunas. 1938.
4. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. II. Vilnius. Teisinės informacijos centras, 2006.
5. Driukas A., Valančius V. Civilinis procesas: teorija ir praktika. T. III. Vilnius. Teisinės informacijos centras, 2007.
6. Gudavičius E., Lietuvos Statutas. The statute of Lithuania. Statuta Lituaniae. 1529. Vilnius. Artlora. 2002.
7. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V.. Civilinio proceso teisė. T. I. Vilnius. Justitia. 2003.
8. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V.. Civilinio proceso teisė. T. II. Vilnius. Justitia, 2005.
9. Mačys V. Civilinio proceso paskaitos. Teisių fakulteto leidinys. 1924;
10. Mikelėnas V. Civilinis procesas. T. 1. – V. Justitia, 1997;
11. Nekrošius V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius. Justitia, 2002.
12. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius. Justitia. 1999.
13. Nekrošius V. Pasirengimas teisminiam nagrinėjimui. Justitia. Nr. 1 (49). 2004.
14. Nekrošius V. Naujasis civilinio proceso kodeksas ir bendrojo proceso pirmosios instancijos teisme reformos pagrindiniai bruožai. Teisė. Mokslo darbai. T. 44. VU leidykla. 2002.
15. Nekrošius V. Šalies pareiga rūpintis proceso skatinimu Lietuvos, Latvijos ir Estijos civiliniame procese. Teisė. 2004 Nr. 51;
16. Papirtis L. V., Baranauskas E., Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. T. II. Vilnius. 2005.
17. Rasimavičius P., Staskonis V. ir kt.. Tarybinė civilinio proceso teisė. Vilnius. Mintis. 1983.
18. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius. Leidykla „ Žodynas“. 2000.
19. Valančius V. Naujojo civilinio proceso kodekso naujovės. Teisės problemos. 2003 Nr. 1;
20. Викут М. А., Заицев И. М. Гражданский процесс России. Юристъ. Москва. 1999.
21. Гражданский процессуальный кодекс. Таллинн. 2000.
22. Гражданский процессуальный закон. Рига. 2000.

23. Новиков В. В., Сафонова С. П. Сроки в гражданском праве: понятие и практика применения. Санкт-Петербург. 2008.
24. Ярков В. В. Юридические факты в механизме реализации норм гражданского процессуального права. Екатеринбург. 1992.
25. Осокина Г. Л. Гражданский процесс. Москва. 2004.
26. Исаева Е. В. Процессуальные сроки в гражданском и арбитражном процессе. Москва. 2005.
27. Кирилова М. Я., Крашенинников Сроки в гражданском праве. Исковая давность. Москва. 2007.

Teismų praktika:

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis "Teismų praktika". Nr. 1-17.
2. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 5 d. nutartis civ. byloje L.D. v. Vilniaus miesto savivaldybė, antstolis M. D. , A. U., UAB „Larija“, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Žvėryno seniūnija, I. V. , J. K. , J. , D. , R. D. (bylos Nr. 3K-3-399/2007 m. kat. 102).
3. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 15 d. nutartis civ. byloje I. Č. , M. M. v. „Kelio“ restoranai (bylos Nr. 3K- 3- 130/2006 m.).
4. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. lapkričio 29 d. nutartis civ. byloje V. P. v. R. A. (bylos Nr. 3K- 3- 638/2006 m.).
5. LAT CBS teisėjų kolegijos 1999 m. balandžio 7 d. nutartis civ. byloje UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ darbuotojų profesinė sąjunga v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ (bylos Nr. 3K-3-61/1999 m., kat 43).
6. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. rugsėjo 6 d. nutartis civ. byloje UAB „Concepta consultation“ v. S. Kubilius (bylos Nr. 3K-3-405/2004 m., kat. 115).
7. Lietuvos apeliacinio teismo 2004 m. sausio 8 d. nutartis civ. byloje pagal ieškovo R. Kančio atskirtąjį skundą (bylos Nr. 2-36/2004 m. , kat. 92).
8. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 7 d. nutartis civ. byloje H. Brazys v. A. Jakaitis (bylos Nr. 3K-3-1506/ 2002 m. kat. 92).
9. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 23 d. nutartis civ. byloje A. Perkauskas v. V. Dauka, LIAB „Erla investicija“ (bylos Nr. 3K-3-589/2001 m., kat. 92).
10. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. vasario 19 d. nutartis civ. byloje S. Zacharevič v. B. Jurgelevič (bylos Nr. 3K-3-250/2003 m. kat 92).
11. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. lapkričio 15 d. nutartis civ. byloje Z. Mockevičienė v. P. Vaičiulis ir kt. (bylos Nr. 3K-3-1172/2000 m. kat. 42).
12. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 8 d. nutartis civ. byloje N. N. v. N. T. (bylos Nr. 3K-3-106/2006).
13. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis civ. byloje V. Daraučius v. Klaipėdos apskrities VMI (bylos Nr. 3K-3-764/2001 m. kat 92).
14. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 23 d. nutartis civ. byloje M. J. v. T. D. (bylos Nr. 3K-3-745/2003 m.).
15. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 5 d. nutartis civ. byloje L.D. v. Vilniaus miesto savivaldybė, antstolis M. D. , A. U., UAB „Larija“, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Žvėryno seniūnija, I. V. , J. K. , J. , D. , R. D. (bylos Nr. 3K-3-399/2007 m. kat. 102).
16. LAT CBS teisėjų kolegijos 1999 m. balandžio 7 d. nutartis civ. byloje UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ darbuotojų profesinė sąjunga v. UAB „Klaipėdos autobusų parkas“ (bylos Nr. 3K-3-61/1999 m., kat 43).
17. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 21 d. nutartis civ. byloje Ugdymo ir globos centras „Goda“ v. J. Kunigo įmonė „Butrema“ (bylos Nr. 3K-3-626/2003 m. , kat. 92).

18. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 15 d. nutartis civ. byloje K. Butrimienė v. V. Butrimas (bylos Nr. 3K-3-86/2003 m. , kat. 92).
19. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 7 d. nutartis civ. byloje H. Brazys v. A. Jakaitis (bylos Nr. 3K-3-1506/ 2002 m. kat. 92).
20. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 7 d. nutartis civ. byloje AB „ Hanza-LTB“ v. A. Čiras (bylos Nr. 3K-3-1486/2002 m. , kat. 92).
21. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. spalio 11 d. nutartis civ. byloje V. Podobredas v. S. Vartanovas (bylos Nr. 3K-3-985/2000 m., kat. 43).
22. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. birželio 12 d. nutartis civ. byloje S. Blažinskienė v. R. Bražinskas (bylos Nr. 3K-3-851/2002 m. , kat. 69.5.1.).
23. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. gruodžio 29 d. nutartis civ. byloje valstybės biudžetinė įstaiga „Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra“ v. Čekijos bendrovė „Dekont International s. r. o.“ (bylos Nr. 3K-3-690/2006 m. , kat. 102).
24. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 29 d. nutartis civ. byloje D. Tumaitytė v. A. Skopas (bylos Nr. 3K-3-170/2003 m. , kat 92).
25. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. spalio 31 d. nutartis civ. byloje Kauno miesto valdyba v. N. Stankevičienė (bylos Nr. 3K-3-1060/2001 m. , kat. 92).
26. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 29 d. nutartis civ. byloje D. Tumaitytė v. A. Skopas (bylos Nr. 3K-3-170/2003 m. , kat 92).
27. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 7 d. nutartis civ. byloje AB „ Hanza-LTB“ v. A. Čiras (bylos Nr. 3K-3-1486/2002 m. , kat. 92).
28. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. vasario 9 d. nutartis civ. byloje UAB „ Meba“ v. UAB „ Šiaulių altas (bylos Nr. 3K-3-40/2007 m., kat 102).
29. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 6 d. nutartis civ. byloje A. K. v. A .O., L. O., M. I., O. O. (bylos Nr. 3K-3-141/2007 m., kat. 102).
30. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 25 d. nutartis civ. byloje S. Šablenskij v. R. Skersytė (bylos Nr. 3K-3-752/2003 m., kat. 92).
31. LAT CBS teisėjų kolegijos 2002 m. rugsėjo 16 d. nutartis civ. byloje A. Brazdenkis v. J. Brazdenkis (bylos Nr. 3K-3-1013/2002 m., kat. 92).
32. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. sausio 10 d. nutartis civ. byloje K. Juzėnas v. G. Juzėnienė, antstolis A. Balsevičius, Z. Stankevičienė, D. Normantas, Panevėžio rajono savivaldybės administracijos Vaiko teisių apsaugos skyrius (bylos Nr. 3K-3-18/2005 m., kat. 102.5, 128.10).
33. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 27 d. nutartis civ. byloje L. M., D. M. v. J. G., G. G., R. R., G. D. (bylos Nr. 3K-3-515/2007 m. kat. 102).

SANTRAUKA

Teisminė gynyba yra tuo veiksmingesnė, kuo greičiau išnagrinėjama byla ir kuo skubiau įvykdomas sprendimas. Be to, vienas iš civilinio proceso tikslų, nurodytų ir CPK, – yra kuo greičiau atkurti teisinę taiką tarp ginčo šalių. Kad būtų galima pasiekti šių tikslų, įstatymas numato tam tikras priemones ir būdus, padedančius spartinti proceso eigą bei drausminančius ne tik proceso dalyvius, bet ir patį teismą. Viena iš tokių priemonių, spartinančių proceso eigą, yra procesiniai terminai.

Procesinis terminas- tai laiko tarpas, per kurį teismas, byloje dalyvaujantys arba kiti asmenys privalo arba turi teisę atlikti tam tikrus procesinius veiksmus.

Procesinių terminų reikšmė civiliniame procese yra labai didelė. Jų dėka civiliniams teisiniams santykiams suteikiamas aiškumas, apibrėžtumas, konkretumas. Laikantis procesinių terminų procesiniai veiksmai bus atliekami laiku, bylos nagrinėjimas neužtruks per ilgai ir ginčas teisme bus išspręstas ne tik operatyviai, bet ir ekonomiškai.

Šiame magistro baigiamajame darbe nagrinėjamas procesinių terminų institutas. Darbą sudaro keturios, viena kitą papildančios, dalys.

Pirmajame skyriuje supažindinama su procesinių terminų samprata, nagrinėjama jų prigimtis bei sąryšis su laiku. Pateikiama procesinių terminų klasifikacija, apibrėžimas bei atskyrimo nuo kitų terminų kriterijai.

Antrajame skyriuje aiškinamos pagrindinės procesinių terminų skaičiavimo taisyklės. Nemažas dėmesys skiriamas tokių terminų pradžios ir pabaigos nustatymui. Šiame skyriuje taip pat kalbama ir apie pasirengimo teisminiam civilinių bylų nagrinėjimui ir bylos išnagrinėjimo terminus, kadangi pradėjus galioti naujajam CPK šių stadijų reglamentavimas žymiai pasikeitė.

Trečiajame skyriuje nagrinėjama procesinių terminų atnaujinimo tvarka. Analizuojant teismų praktiką ypatingas dėmesys šiame skyriuje skiriamas procesinių terminų atnaujinimo sąlygoms.

Ketvirtasis skyrius skirtas ypatingai procesinių terminų rūšiai - naikinamiesiems terminams.

SUMMARY

Judicial remedies are so effective, as soon as possible analysis of the case and workable solution. In addition, one of the goals of Civil Procedure, and the CCP, - is as soon as possible to restore the rule of peace between the parties. In order to achieve these objectives, the Act contains a number of tools and techniques to help speed up the disciplinary process and not just actors, but the trial itself. One of such measures, accelerate the proceedings, in the procedural time limits.

Procedural time-limit is a period during which the court, the case involved or other persons must either have the right to carry out certain procedural steps.

Procedural sense of the term civil litigation is very high. Due to civil legal relations provided the clarity, certainty, specificity. In accordance with the procedural time-limits proceedings will be conducted in time, the proceedings will not continue too long and the dispute will be resolved in court, not only quickly but economically.

In this master's thesis dealt with procedural time limits institute. The work consists of four, complementary parts.

The first chapter introduces the concept of procedural deadlines, analyzes their relationship with nature and time. Contains procedural time classification, definition and separation from the other terms in the criteria.

The second chapter explains the underlying terms of procedural rules for the calculation. Much attention is also given to such terms start and end of the determination. This section also focuses on preparedness and civil judicial proceedings and the case examination of the terms, since the coming into effect of the new CCP of these stages of regulation have changed significantly.

The third chapter looks at procedural time updating procedure. Analysis of case-specific focus of this section given the procedural conditions for the renewal term.

The fourth chapter deals with the procedural time limits that can not be updated.